Poštarina plaćena u gotovom

Pojedini broj 3 dinara

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

Kiss Flórián: A vojvodinai falukutatás munkavázlata
Kalmár István: A munkásifjúság kulturlehetőségei
Szabó Zoltán: A tardi helyzet
Gereblyés László: Egy munkáshoz (vers)
Emil Ludwig: A közeledő háború okai
Fodor József: Kerti idill (vers)
Illyés Gyula: Petőfi
Lukács Imre: Temessük a multat... (vers)
Gereblyés László: És akkor... (vers)
Szabó János: A zagrebi főiskolai hallgatók

Figyelő:

Politikai szemle — Zaharoff — Carl v. Ossietzky — Hitler beszélt...
Magyar Olvasókör — Tavaszi Parlament — Érettségi — Visszhang
Könyv- és lapszemle: Seljačka Misao — Magyar nap — Žena danas
Horrabin — Magyar Nap — Egy pár számadat — Válasz

IV ÉVF. ▪ SZUBOTICA ▪ 1937 JAN.—FEBR. ▪ 1—2 SZÁM.

KISS FLÓRIÁN:

A vojvodinai falukutatás munkavázlata

Azon tagadhatatlan tény alapján, mely szerint a Vojvodina gazdasági életét ősidők óta napjainkig a mezőgazdálkodás jellemzi, bátran lehet állitani, hogy ezen alapvető jellemvonását belátható időn belül nem fogja megváltoztatni. Bármily politikai egység vagy rendszer keretében a Vojvodina volt és lesz az az országrész, amely természeti adottságai és fekvése folytán az ország magtáraként fog szerepelni.

A vojvodinai gazdasági és kultur-viszonyok kutatása alkalmával ezt a fontos tényezőt sohasem szabad figyelmen kivül hagyni: nélküle a vojvodinai valóság magyarázása mindig alaptalan tudományoskodás lesz.

Minél számosabb a lakosságban a paraszti elem, annál nagyobb figyelmet kell szentelni ezen elem gazdasági és kulturális életviszonyainak, ideológiai és politikai törekvéseinek és célkitüzéseinek.

A vojvodinai publicisztika azonban igen kevés érdeklődést tanusit ezen problémák irányában. Ujabban történnek ugyan bizonyos vasárnap délutáni kiruccanások, amelyek állitólag a parasztság életviszonyait akarják felkutatni, eddigi eredményeik azonban csak azt a megyőződést érlelték, hogy ezek a megrendezett urimurik nem különböznek a közönséges parasztfogástól. Gyöngyösbokrétával s állitólagos népviselettel szeretnék az ünnepély-rendezők helyreállitani azt a békét, amelyet a gazdasági válság által beállott változások a falu és város között megszüntettek.

A vasárnapdélután-rendezők annál kevesebb figyelmet forditanak a parasztság hétköznapjaira, azokra a szürke, sivár, esős, sáros, fagyos munkanapokra, amikor az életviszonyok javitása oly szembeötlően érezteti szükségét. Ilyenkor igazán nincs semmi látványosság, sem tőzoltó-testületi felvonulás, kinek volna tehát kedve ezek iránt érdeklődni...?

A falvak, városok dolgozó ifjuságára hárul tehát a feladat, hogy helyi problémák felvetésével, közös munkával és akarattal azok helyes megoldását elősegitsék. Elismerjük, hogy napjaink világrengető eseményei sokkal érdekesebbek, mint holmi járadék- és trošarina problémák és bármennyire is meg tudjuk érteni ennek okát, nem tartjuk megengedhetőnek, hogy a mi lokális problémáink letárgyalatlanul maradjanak. A vojvodinai ifjuság mégis csak itt áll be a nagyvilág taposómalmába, itt veszi nyakába a mai élet nehéz igáját, — innen kell tehát világalakitó tevékenységét elkezdenie. Csak az itt elért eredmények fogják bebizonyitani nagyobb problémák megoldására való érettségét.

Egy tervszerüen irányitott falu-kutató munka óriási hasznot hozna ugy napi életviszonyainknak, mint a tudománynak. Az ilyen munkának fel kellene ölelni mindazokat a kérdéseket, amelyek a parasztság való életére világosságot deritenének. Türelmes munkával adatokat kell gyüjteni a falvak tulajdonviszonyairól, technikai felkészültségéről, gazdálkodásáról, egészségügyi viszonyairól, születési és halálozási arányszámáról, lakásviszonyairól, s más ehhez hasonló életmegnyilvánulásáról és körülményeiről. Szerkesztőségünk örömmel venné, ha az olvasók komoly hozzászólása elősegitené ilyenirányu akcióját.

* * *

Bár a Vojvodina területe csak 11%-a az egész ország területének, aratási hozamának értéke az egész ország aratási hozamának értékével szemben 30%-ra rug. Ebből következőleg megállapithatjuk, hogy nemzetgazdaságtani szempontból a Vojvodina mint gazdasági egység óriási szerepet játszik. Eme szerepe akkor nyilvánul meg legszembetünőbben, ha figyelembe vesszük, hogy az egész ország takarmány- és iparnövény-termelésének cca 40%-a vajdasági eredetü. Látszik, hogy ugy a népélelmezés, mint az ipari termelés, valamint a kivitel jelentékenyen a Vojvodinára támaszkodik.

Sajátságos társadalmi és kulturviszonyai ennek az országrésznek leginkább ebből a gazdasági alapból veszik eredetüket. Ezt az alapvonást részben a párhuzamosan folytatott állattenyésztéssel kell kibőviteni, mivel bevételeinek cca 1/3-a ebből ered. Igy alakul ki előttünk a Vojvodina, mint egy tipikus földmüvelő és állattenyésztő vidék. A rajtalévő ipar és kereskedelem, valamint bank és pénzügyi intézmények is ebből a talajból szivják éltető nedvüket. A kedvező vizi és szárazföldi összeköttetés jelentékeny külkereskedelem lebonyolitásához vezet, a kedvező nyersanyagbeszerzés és olcsó munkaerő a gabona- és vetemény, valamint iparinövény és állati termékek feldolgozó iparokat hivnak életre. Igy létesült a sok malom, a cukor-, sör-, konzerv-, makaróni-, bőr-, műtrágya-, tégla és cserép-, szappan- és gyertya-gyár; ez magyarázza meg a paprikamalmok, a tejcsarnokok, vágóhidak, szalámigyárak, fonodák és fűrésztelepek létezését. Ebből a gazdasági alapból nőttek ki a polgárosulás nemrég lezajlott korszakában a bankok, hitelszövetkezetek és terménytőzsdék.

Ennek a gazdasági alapnak tüzetesebb kutatásához szükségünk lesz bizonyos történelmi adatokra, amelyeket egyelőre még nem tudunk egészében feltárni. A török hóditás utáni idők gazdasági és társadalmi viszonyai még csaknem teljesen ismeretlenek a nyilvánosság előtt, holott azokra okvetlen szükségünk lesz. A mult századi periodusra vonatkozó adatokat is vastag porréteg fedi, s nem állunk másképp a háborut megelőző évek krónikáival sem. A háboru utáni évekkel már könnyebb a dolog, bár a rendelkezésre álló anyag csak szláv nyelven található fel.

Magának a mezőgazdálkodásnak komoly ismertetése pedig el sem képzelhető megbizható agronómiai adatok nélkül. Ismertetni

kellene a talaj fizikai tulajdonságait és ezen tulajdonságok megjavitási lehetőségeit. Ugyanigy kellenek a vizrajzi adatok is, amelyekből kitünne a gyakori árviz veszedelmek elleni védekezés módja.

Fontos a magnemesités és az állattenyésztés minőségbeli megjavitásának és mennyiségbeli szaporitásának kérdése, mivel az állattenyésztéssel szorosan összefügg a trágyázás kérdése is. A legfontosabbak egyike pedig a fejlett szerszámok alkalmazása lehetőségének a kérdése, mivel csak ezzel emelkedhet a Vojvodina produkciója a külföldi, hasonló természeti adottságokkal rendelkező vidékek, termelési nivójára. Ha ezekhez az adatokhoz hozzá veszszük még a termelés intenzivitásának és racionalizációjának kérdését, készen vagyunk a szükségesnek vélt kutatási területek elsorolásával. Technikai kérdés, miképen lehet mindezen adatok birtokába jutnunk.

Mindenesetre komoly szociográfia lehetetlen ezen adatok nélkül. Az egyes emberek és embercsoportok, rétegek, osztályok egymáshoz való társadalmi és politikai viszonyát ezen adatok hiányában nem lehet vázolni. A modern társadalmi viszonyok, minden leegyszerüsithetőségük dacára, igen komplikáltak, ezért lényegük felkutatása is igen szerteágazó munkát igényel.

Ugy érezzük azonban, hogy ezen munkát nem lehet és nem is szabad egyes egyének személyi feladatának tartani, annál is inkább, mivel ugy a dolgok hamar elveszthetnék a mai időkkel való kapcsolataikat. A kutató-munka, csak akkor járhat eredménnyel, ha hozzá mindenki, akinek bármily kicsiny mértékben is áll módjában, beszolgáltatja azokat az adatokat, akár cikk, akár egyszerü tudósitás formájában, amelyek szükségét fent emlitettük.

A vojvodinai mezőgazdaság előmenetele nem választható el a fent vázolt kultur-munkától, eredményes is csak akkor lehet, ha a parasztság és a földmüvelő ifjuság kutató munkával nemesitik. A sötétség és maradiság halálöleléséből, a betegségek a halálfélelem és a babonák országából csak egy úton juthatunk ki. Előttünk áll a falusi kultur-munka feladata s ennek a feladatnak a megoldása kurzusok, népegyetemek és népszerü felvilágositó előadások utján valósitható meg.

Ezek sikeres kimenetele fog csak bennünket rávezetni arra az utra, amely a sötétség és maradiság halálöleléséből, a babonák, a halálfélelem és tüdővész országából kivezet...

„Tard, mint falu, nem kisgazdák, hanem időszaki mezőgazdasági munkások közössége. Fiatalabbjai szabályszerűen — évről-évre — legyengülnek a munka végére. Általában nyolc-tíz kilót fogynak, mire visszajutnak a faluba, a földes szobákba, az ékes cserepek és hímzett ágyterítők közé. Minden tízpengősért átlagban testsúlyuk egy kilójával fizetnek meg." (Szabó Z.: „A tardi helyzet")

KALMÁR ISTVÁN:

A munkásifjúság kulturlehetőségei

Vojvodinánkban még a polgárosulás legnagyobb nekilendülése idején sem alakult ki egy európai értelemben vett kulturélet. Városaink nagy falvak maradtak a provincializmus minden jellegzetességével. A polgári kulturtevékenység, amely a szinház, zene, irodalmi és olvasókörök müködésében csúcsosodott ki, sohasem vethette le urambátyámos sajátságát. Kulturköreink leginkább csak a kártya, domino, billiárd otthonai voltak és éppen ezért sokkal jobban illettek volna cégérnek mondjuk a billiárdszalon, kártyaklub, vagy köpködőotthon cimek, a sokkal komolyabban hangzó, de mit sem jelentő eredeti elnevezések helyett.

A kultura fogalma kispolgárságunknál összeházasodott a kitünő szórakozást nyujtó ferblizés fogalmával, vagy egy jó magyaros disznótoros vacsora minden velejáró kellemességével. Igy nálunk kulturotthont, bő választékra berendezett söntés, vagy kuglipálya nélkül el sem lehet képzelni.

A munkásotthonok ezektől a „kulturális" mellékzöngéktől mentesitve vannak. Már csak gazdasági okokból is. Ehelyett itt sokkal őszintébb és komolyabb kulturtörekvésekkel találkozhatunk. A munkásság — és ez természetes — a fejlődéstől, az emberi haladástól, a kulturától várja helyzetének jobbrafordulását. Ezért az itt jelentkező nagy, szinte heves kultura-éhség. A munkásságnál kényszer, a valóságból fakadó kényszer a kultura akarása.

Az erősen lesülyedt életszinvonal stabilizálódása, a munkásság gondolkodásmódján is érezteti hatását. Kénytelen a holnap, a legközelebbi percek változásvárásainak illuzióiról lemondani és ehelyett egy tartós, de határozott fejlődés vonalába állni és alapos munkával lelkiismeretesen készülni és előkésziteni a nem holnapra várható, de annál biztosabb változást. Ha tehát a munkás tanul, olvas és tanit, azt kényszerből, érdekből teszi. Élete rideg valóság. Egy percre sem vonhatja ki magát ez alól a valóság alól. Gondolkodása, kulturája csakis a realitások határai között maradhatnak. Mig polgárságunk ferblizéssel és jófajta buckaival higitja fel kulturáját, addig a munkás darabosan, nehezen, de annál alaposabban kell, hogy megeméssze.

Nálunk, ahol az ipari munkásság nincsen nagyobb tömegben képviselve, nem lehetett eddig kímondottan munkásjellegű kulturáról beszélni. A régi szakszervezetek fejtettek ki ugyan valamilyenféle kulturmunkát, de ez csak a kis — sőt nyárspolgáriasság szinvonalán mozgott. Más minták hiányában a polgárságot kopirozta és ez olyan silány eredményekkel járt, hogy az itteni elnyomorodott kulturigényeknek sem felelhetett meg. Emellett ez a majmolás veszedelmeket is rejtett magában: az osztályjelleg megörzése

helyett könnyen felébreszthették a munkásban osztályától való szabadulás vágyát. A mükedvelősködés mellett elfeledkeztek arról, hogy a munkásban tudatossá tegyék társadalmi hovatartozandóságát. Csakhamar be kellett látniok, hogy a polgárság utánzása semmi pozitivumot nem adhat, hogy az osztályjelleget nélkülöző kulturmajmolás csak nevetséges erőlködéseket eredményez.

Ez a felismerés vezette a vojvodinai munkásifjuságot arra, hogy szakitson az eddigi módszerekkel és kulturmunkájában uj utakat keressen. Ebben már nem a polgárság kulturformáinak elérése volt a mozgató erő, hanem az, hogy egy sajátos, a munkásság társadalmi helyzetének és életszinvonalának megfelelő kulturát teremtsen, mely minden erőltetettségtől mentes, természetes, egyszerü és világos, komoly és eredményes, mindenekelőtt pedig alapos.

Az ifjuság egyik legfontosabb ujitása a minél szélesebb alapokon való együttmüködés, mint a körülmények diktálta egyedüli lehetséges munkamódszer. És ez — amint az eredmények mutatják — fényesen be is vált. Munkarendszerük ilyetén megváltoztatásával elérték, hogy egyrészt a munkaköröket racionalisan szétosztva és összehangolva egész csomó eddig egyáltalán nem szereplő embert tettek aktivvá, lehetővé téve ezzel egy nagyobb káder kinevelését; másrészt megszüntették az u. n. kulturdiktátoroskodást, amely egy-két ember egyéni kulturmunkájából és állandó szerepléséből állt. Addig, amig csak egyesek játszottak látható szerepet, ezek mintegy kiváltságosaknak tüntek a tömegek szemében és ennek következtében természetesen bizonyos áthidalhatatlan ür volt közöttük. Most azonban, hogy szinte minden ember résztvesz a munkában, közösen, egyszerre épül fel és válik általánossá a kulturtevékenység.

Korántsem jelenti ez azt, hogy a most kialakuló és egyre határozottabb körvonalakat öltő munkarendszer tökéletes produkciókkal jár. Éppen azért, mert ilyen széleskörü, mondhatni laza formákról van szó, nem beszélhetünk magasszinvonalú, kifinomult kulturéletről. Természetes az, hogy mint minden új, nehézségekkel, akadályokkal küzd, de azok az eredmények, amelyek eddig már jelentkeztek arra engednek következtetni, hogy a megkezdett út helyes irányba vezet. A tartalom adva van és a forma idővel majd kikristályosodik a tartalom köré.

* * *

Az új szellem leginkább a szuboticai munkásifjúság tevékenységében mutatkozik, Szubotica úgy a munkásifjuság számára, mint szervezési és kulturális lehetőségeire nézve egyaránt centrum.

A szuboticai munkásifjúság kulturmunkája igen sok ágra oszlik. Legjelentősebb és legtartósabb eredményekkel biztat a pár hónappal ezelőtt megkezdett munkásszeminárium. Eddig még sehol a Vojvodinában ehez hasonló intézmény nem működött. A szemináriumban a munkatervtől az előadásokig minden: kollektiv munka eredménye. A munkásság széles rétegeinek felvilágositását, az általános müveltség emelését, valamint a társadalomtudományok ismer-

tetését és terjesztését vállalta magára ez az iskola. Itt nevelődnek azok, akik a munkásság tudományos világszemléletének hirdetői és továbbterjesztői lesznek. Az, hogy a munkaprogrammot eddig százszázalékosan teljesitették, valamint a hallgatók kitartása és tanuló kedve mutatja, hogy a szeminárium kitűzött céljainak megfelel. A szemináriumnak kb.. nyolcvan állandó és több alkalmi hallgatója van. A tanfolyam természetesen ingyenes. Semmi sem bizonyitja jobban a munkásság tanulni akarását, mint az, hogy ezeken az előadásokon, melyeknek hallgatását nem lehet kötelezővé tenni senki számára, pontosan megjelennek és ugyanolyan lelkiismeretesen jegyezgetnek és készülnek el az átvett anyagból. A nehéz munkáskezek sokszor beleizzadnak az irás bonyolult mesterségébe, de azért nem megy el a kedvük és a füzetek ha lassan, nehézkesen is, — megtelnek. Ezekkel az előadásokkal kapcsolatban ujabban vitaestéket is rendeznek, hogy az egyes előadások hiányait kipótolják, kibővitsék.

A kulturmunka másik ágát, a minden vasárnap tartott, szinpadi jelenetekkel tarkitott előadó és felolvasódélutánok képezik. Ezeken a délutánokon általánosan társadalmi, irodalmi, művészi problémák kerülnek megvilágitásra, Sok nehézséget jelent a rendezésnek az, hogy ezeknek az előadásoknak ne csak száraz tudományos, hanem egyben szórakoztató jellegük is legyen, hogy ezáltal minél nagyobbszámu hallgatót leköthessenek. Ezen előadások, melyek felváltva szerb és magyar nyelven folynak, szinessétételéről a szavalókórus, dalárda, mükedvelőgárda, a felolvasók és előadók nagy száma gondoskodik. A vasárnapdélutáni előadások megrendezésében — mondhatni — a szervezett munkásság szine-java résztvesz. Egy egy ilyen előadáson, a szavalókórust is beleszámitva, egyszerrre harminc-negyven ember is szerepel mint előadó. Ez persze nagy szervező és előkészitő munkát igényel. A nézők és hallgatók száma (itt is ingyenes a részvétel) átlagosan két-háromszáz. Ez az aránylag kis szám (kb. 3000 szervezett munkás van) annak tulajdonitható, hogy nem áll elég nagy helyiség a rendelkezésre. Még igy is sokan kénytelenek kinn a hidegben az ajtóra és az ablakokra kapaszkodva végighallgatni az előadásokat.

A szuboticai ifjumunkásság kulturviszonyainak ismertetésénél nem hagyhatjuk ki a könyvtárat sem. Ez több mint ezer könyvből áll, de tekintettel arra, hogy az utóbbi időben éppen a szeminárium és a nagy népszerűségnek örvendő vasárnapi előadások nagyban hozzájárultak az olvasási kedv felébresztéséhez — a nagy kereslet miatt ezt a számot állandó vásárlásokkal folytonosan nagyobbitani kell. A könyvek egyötödrésze szerb nyelvű, de ezek éppen olyan arányban fogynak, mint a magyarnyelvűek. A legutóbbi könyvtári kimutatás szerint 4 hónap alatt a könyvtári forgalom az összes könyvek számának kb. a másfélszeresét éri el.

Az irodalmi kör, mely ezt az egész kulturmunkát irányitja, minden egyes szervezett csoportból regrutálódik. Mondani sem kell: a tagok túlnyomórészben az ifjúságból állanak. Ennek a körnek

megbeszélései teljesen nyiltak és bárki, aki részt akar venni rajtok, megteheti észrevételét. Sokszor nagyon is éles kritikák hangzanak el, melyeken senkisem sértődik vagy botránkozik meg, ha indokolt. Itt állitják össze az előadásra kerülő anyagot és ha a szükség úgy kivánja, a kör tagjai maguk irják meg a hiányzó szindarabot, vagy verset, amely, ha a tagok előzetes hozzászólásai és birálatai után megüti a mértéket, betanulásra kerül. Időközönkint egy-egy kulturplénumot hivnak össze, melyen az összmunkásság hozzászólhat a munkához és direktivákat, valamint utasitásokat adhatnak a kulturmunka további irányára vonatkozóan. Ennek a testületnek nincsenek sem tiszteletbeli elnöke, sem disztagjai. Mindenkinek ki kell vennie a részét a munkából.

A munkásifjuság kulturlehetőségeiről eddig nem is beszéltek. Nálunk még az intellektuel ifjúság nevelésével sem törődtek. Mindazt, amit az ifjúság elért, teljes egészében kitartó munkájának köszönheti. Munkájának és harcának. Mert nemcsak hogy közömbösen vették az uj generáció fejlődésének kérdését, hanem egyenesen nehézségeket görditettek az útjába.

Hogy a szuboticai munkásifjúság sikeresen kiépíthette azokat a kereteket, melyek között megtalálhatja további szellemi fejlődésének lehetőségeit, azt semmi esetre sem kívülről jött segítségnek, hanem egyedül szervezett munkájának tulajdonítható.

Mint közvetlen lenditőerő a munkásifjúság nagytömegű szervezettsége játszott közre. Itt is megmutatkozott az ifjúság erőkoncentrációjának előnye. Ott, ahol lehetőség mutatkozik arra, hogy szervezett egységekbe tömörithetik az ifjúságot, azt az ifjúságot, amelyben megvan a tanulás és a tudás iránti szeretet, ott beláthatatlan lehetőségei vannak a kulturális fejlődésnek is.

Ha tehát a munkásifjúság szellemi fejlődésének esélyeit mérlegeljük, először is a szervezkedési lehetőségeket kell figyelembe venni. A munkásságnak megvannak a maga gazdasági szervezetei és ezek mindenütt szilárd alapokat nyújtanak a munkásság kultúrális kibontakozásának is. A munkásifjúság egységbetömörítését osztályszervezetük könnyíti meg, ezt talán még előnynek vehetjük a haladószellemű polgári ifjúsággal szemben, de semmiesetre sem vehető előnynek az a gazdasági helyzet, amelyben az az ifjúság él s amely a megélhetés nehézségeit és gondjait tereli mindúntalan előtérbe, visszaszorítva minden tanulási kedvet, fejlődni akarást. A haladószellemű polgári ifjúság amellett, hogy a tudás egy haladottabb fokán áll, még gazdasági téren sem kűzd olyan sok nehézséggel, mint a munkásság. Ha egyszer ezt az ifjúságot is sikerül egy nagyobb, szervezett egységbe fogni, úgy azok az eredmények, melyek most csak szétszórtan és ritkán jelentkeznek, egy egységes kultúrfront síkján az egész Vojvodinára átalakitó, felfrissitő és megújitó erővel hatnának.

SZABÓ ZOLTÁN:

A tardi helyzet

A tardi gazdaságoknak csaknem a háromnegyede 1 és 5 hold közötti birtok és közel a fele 1 holdon aluli birtok. Az 5 holdon aluli törpebirtokosok adják a tardi parasztság törzsét, ők vannak a legtöbben és ők azok, akiknek a fiai és leányai summás munkába járnak. Az ő étlapjuk jellemző inkább a tardi táplálkozási viszonyokra. Ez a réteg már szinte kristálytisztán, mintegy összegyüjtve mutatja a bajokat, melyek néptáplálkozásunkat jellemzik. Ételük egy hozzáértő hozzávetőleges számitása szerint alig fedezi a kivánatos kalóriák felét. Ennek a rétegnek tekintélyes része már majdnem tisztán lisztből készült ételeket eszik. Itt kezd szerepelni a száraz kenyér, mint reggeli, mint ebéd és mint vacsora. Ha pedig nem annyira nehéz a helyzetűk, az étlap: tésztaleves, száraztészta, kenyér, ami körülbelül ugyanazt jelenti más és más formában. Náluk kezd csökkeni a szalonna szerepe, egészen elfogy a hús, szinte elfogy a kolbász és a hurka, ez a réteg már nem iszik tejet, vajhoz alig jut egyszer egy esztendőben, a tojás is kevésszer annak kerül az asztalára, aki a csirkét nevelte. A gyerekek dülöngélő irása már vigasztalan szegénységről beszél, a földelt szoba kipárolgásairól. összezsúfolt emberek nehéz életéről, a sulyos munkában tett kemény erőfeszitésekről, sok munkáról és kevés élelemröl. Ezek az étlapok szinte már eléggé, teljes okokat nyujtva világitják meg a statisztikai adatokat, amelyek arról beszélnek, hogy Tardon sokkal nagyobb a tbc halandóság, mint szomszéd falvakban, hogy rendkivül gyakran oka a halálnak a csecsemőknél közvetlenül a veleszületett gyengeség, embereknél közvetve a legyengült szervezet.

Egy tizenegy éves kislány, négyholdas gazda lánya igy számol be ételeiről: „*Húst azért nem eszek, mert nincsen.*" Egy másik heti étlapját eképpen irja: „*Én hétfőn szalonnát és kenyeret ettem reggelire. Délre pedig kenyeret. Én naponta háromszor szoktam enni. Kedden reggel szalonnát és kenyeret, délre kenyeret, estére tésztalevest ettem. Szerdán reggel kenyeret, délre kenyeret, estére kumpris tésztát ettem. Csütörtökön reggel kenyeret, délre húslevest, estére kenyeret ettem. Pénteken reggel kenyeret, délre bablevest, estére kenyeret ettem. Szombaton kenyeret, délre tésztalevest, estére kenyeret ettem. Vasárnap szalonnát, kenyeret, húslevest, estére kenyeret ettem.*" A vacsora itt már vasárnap is száraz kenyér. Húsleves, bableves, lisztből készült étel, szalonna adja az egész változatosságot. Nagy karéj kenyeret majszoló gyerekek, akiket a felületes látogatók mohó elégületleneknek néznének, az ebédjüket eszik ezzel a kenyérrel és kenyéren élnek a nehéz munkát végző szülők, ünnep, ha kolbász és majdnem ünnep, ha szalonna akad.

A kislány, akinek apja két holdnyi földdarabon gazdálkodik, egy nap reggelire kenyeret evett, délre tésztát, estére kenyeret. Másnap pogácsát evett kenyérrel, ahogyan a gazdagabbak szalonnát

szoktak kenyérrel enni, délre kenyeret meg szalonnát, estére rántott levest fogyasztott. Csütörtökön reggel kenyeret és főtt káposztát evett, ebédre kenyeret, vacsorára krumplilevest. Pénteken reggel kenyeret és sóskát fogyasztott, ebédre kenyeret. Ahogy irja: *„Hetenkint tojást egyszer se ettem. Tojást azért nem ettem mert édes anyámnak nincs pénze."*

Egy másik kislány (2 hold) egy heti étlapja az esztendő januárjában igy fest: *Én hétfűn reggel szalonnát meg kenyeret, délben meg bablevest, este meg kenyeret meg hagymát. Kedden reggel szalonnát meg kenyeret, délben megint kenyeret, este meg tésztalevest kolbásszal. Szerdán reggel szalonnát meg kenyeret, délben sült tököt meg kenyeret, este meg kenyeret. Pénteken kenyérlevest, délre kenyeret, estére kenyeret meg hagymát. Szombaton reggel szalonnát meg kenyeret, délbe bablevest, este kenyeret meg savanyitott iborkát. Vasárnap reggel kenyeret meg szalonnát, délben húslevest, este kenyeret meg hagymát".*

(1 holdon alul.) Tard gazdaságainak több, mint egyharmada egy holdon aluli „birtok". Amiről e birtokosok étlapja beszél, már több a szegénységnél, az állandó nyomorúság határát súrolja. Alig érti az ember, hogyan lehet így egészségesnek maradni, szívósan kibirni a munkát, az aratást. Hogyan lehet, hogy e családok gyermekei ugyanolyan virgoncan szaladgálnak az iskola udvarán, mint a többiek? Hajlandó az ember a kétségtelen adatokban kételkedni, vagy túlzásokba esni, valami „őserőre" gondolni, valami foghatatlan szívóságra, melyet megérteni alig, csak csodálni lehet. A felszínen nem látszanak a bajok, a gyerekek arca nem keskenyebb, mint a többieké, de ezek pusztulnak el tífuszban, ragályos betegségekben, ezek az anyák szülik egyenesen a temetőnek a kis tardiaiakat, róluk beszél a temető sarkában a rengeteg kicsi sírhalom.

Az arcon alig látszik valami, csak néhányan, a legszegényebbje, feltűnően sápadt, ezek még november végén is gémberedett mezztelen lábbal tapossák a fagyos sarat. Csak a tanító beszél arról, hogy hihetetlenül gyenge ezen gyerekeknek a felfogóképessége, hogy furcsán ijedősek és képtelenek figyelni, szórakozottak és délben futással, játékkal helyettesítik az ebédet. Álljanak itt kommentár nélkül a dolgozataik, hogy beszéljenek a helyzetről. mely ebben a rétegben vigasztalan, ha rendes házak és meszelt falak közé bújik is a maga nyomorával. Tardon a szegénység meghúzódó, már elkeseredni is fásult. Aki végigszalad a falun és akár be is megy a házakba, alig láthat belőle valamit, valahogy az élet legintimebb titka ez a tűrő szegénység. Azoknak a jobbágyoknak az egyenes utódairól beszél, ki „minden terhek türelmes viselője" volt Széchenyi szerínt, már akkor is. „Ki hű jobbágy, s mily hű!" még ma is.

Egy egyholdas „gazda" kisfia írja: *„Hétfőn reggel ettem kocsonyát, délbe káposztát, este káposztát. Kedden reggel kenyeret, délben kenyeret, este sóskamártást. Szerdán reggel kenyeret, délben kenyeret, este tésztát. Csütörtökön reggel kenyeret, délben kenyeret, este tésztalevest. Pénteken délben kenyeret, este kenyeret. Szombaton reggel kenyeret, délben kenyeret, este vöröshagymát kenyérrel. Tejet nem ettem egész hó-*

napban, mert nincs tehenünk, osztán drága és nincs rá pénz". Húst nem evett egész hónapban, tojást nem evett egész hónapban. Kenyeret evett és megint kenyeret, mint a birtoktalan földműves gyermeke, aki így ír:

„*Hétfőn kenyeret meg főtt cukorrépát, délbe kenyeret, este keménymagoslevest. Kedden reggel vereshagymát, délbe kenyeret, este borsólevest meg kompristésztát. Csütörtökön reggel kenyeret, délben is kenyeret, este tésztalevest. Pénteken reggel kenyeret és répát, délben kenyeret meg két kockacukrot, este bablevest. Szombaton reggel kenyeret, délre nem hoztam az iskolába semmit, este kenyeret meg hagymát. Vasárnap reggel kenyeret, egy kis szalonnát, délben egy kis kalácsot, este tésztalevest.*"

De talán mindezeknél szomorúbb dokumentum egy egyholdas parasztember kisfiának írása, aki ahelyett, hogy felsorolná, mit evett a hét egyes napjain, furcsán ír, kissé gyerekesen; ahogy a mondatokat fogalmazza és dicsekszik, azzal talán jobban beszél a helyzetről, mint az összes számadatok: „*Én már ettem sokmindent* — írja — *de ezen a héten ettem legelőször kenyeret. Ettem már kolbászt, szalonnát, hurkát, sonkát. Ettem már kalácsot, tejet és vizet a héten igen sokat ittam. Ez a heti táplálkozásom*".

EGY MUNKÁSHOZ!

— A „GYÁRI SUGALLATOK" c. ciklusból —

Vigyázz!
a morzsát cipóvá hazudják,
és édenné a poklokat!
az ördögöt angyallá mossák
s néphőssé nyalnak grófokat!

Vigyázz!
testvéred újra megfeszítik,
apádat, meglásd, felkötik!
fiadból árulót faragnak,
s anyádat arcul-köpdösik!

Vigyázz!
varázs-szavakkal csalogatnak!
lépést se! őrizd meg magad!
mert akkor: csel, bitó hiába! —
a holnap a tiéd marad!

Gereblyés László

EMIL LUDWIG:

A közeledő háború okai

A jövő háború elkerülhetetlen. Két vetélykedő hatalom évtizedekig egyensúlyban tarthatja egymást hol fenyegetődzésekben, hol udvariasságokkal, hol fegyverkezéssel, hol pedig részleges leszerelés látszatával. De ahol két szellemi világ áll egymással szemben, ott a szikrának ki kell pattannia, hogy a feszültséget feloldja. A nagy vallásháborúknak százféle reális okuk volt, de a királyoknak, akik örökösödésért és egyes provinciákért viselték, szellemi motívumokra volt szükségük. Ma, amikor kis zsoldos hadseregek helyett egész népeket asszonyostól mobilizálnak, a hatalmas vezetők becsvágyának különösen szüksége van ideákra és formulákra, hogy a tömegek fanatizmusát felcsigázzák.

Ezen ideák plakatírozása mind lényegesebbé válik. Ha régebben a „haza" szóval lehetett még operálni, később a „nagyhatalom szót használták, mint csalétket. Ha régebben a „nemzet nagysága" fogalom elég volt a háborúra, ma egy egész faj felsőbbrendűségéről kell beszélni. Mint ahogy a zenekar Mozart idejében 24 emberből, Wagnernél 80 és ma 120 emberből áll, így a harcidalokat is mind erősebbre kell instrumentálni.

Ehhez járulnak aztán a technikai eszközök: a rádiót az emberiség gyilkosává teszik, mert kábító hangjainak már nem tudnak ellenállni az emberek. A láthatatlan népszónoknak nincs már logikára szüksége, hiszen senkisem zavarhatja meg közbeszólásaival.

A németek sokat beszélnek a becsületről, de ez a harcias nép a katonai becsület híján minden becsületet nélkülöz. Azt mondják: a vereség tönkretette a becsületüket. Nevelésük, mely szerint a tiszt a legmagasabb típusú ember, kisebbrendűség érzetét támasztja bennük mindaddig, amíg ezt a vereséget jóvá nem teszik. Abban az ilúzióban, hogy a német becsületet csak fegyverrel lehet lemosni, van a közeledő háború egyik oka.

Amikor röviddel a háború után egyszer Lord Balfourt Európa jövője felől megkérdeztem, azt felelte: „Európa jövője Németország belső fejlődésétől függ". Akkor ezt nem hittem, most igazat adok neki. Tíz évig próbálta a nagy Németország, Goethe és Bethoven, Kant és Humboldt Németországa, népét a katonai elsőség őrületétől megszabadítani, Rathenau és Stresemann voltak ennek fő vezetői. De hiába. A junkerek Németországa sohasem akart békét Franciaországgal, sohasem kellett nekik Népszövetség, Európa.

Kard kellett nekik, legtöbb tudósa is ennek a bálványnak szolgált, mint Bismarck idején és az ifjúságot arra tanították, hogy a tábornoki nadrágon levő piros sujtást imádják. Tíz évig próbálta egy pár német és sok idegen azt az új atmoszférát megteremteni

Európában, ami mindent megváltóztathatott volna. A döntés nem Olaszországon, nem Oroszországon, nem is Ausztrián, vagy Magyarországon állt, akik a háborúban területeket vesztettek. Tíz évig Európa sorsa tényleg attól függött, hogy melyik Németország lesz erősebb: Goethe-é vagy Bismarcké, Schilleré vagy Friedriché, Schopenhaueré vagy Hegelé.

Az egész évtized alatt szerencsétlenek voltak a németek. Évszázadok gyámsága után megtanították őket politikai gondolkodásra, felelősségre tanították őket, rájuk erőszakolták a szabadságot. Ijedten hűzódtak vissza és kijelentették, hogy minderről nem akarnak tudni sem: hiszen erre valók mindig a jó királyok és a jó nemes urak, csak a szabadságtól mentse meg őket az Uristen!

Amilyen nehéz volt a kritikus olasz népet egy bizonyos engedelmességre nevelni, olyan könnyű volt ez a kísérlet a kezes német néppel.

Én tudom, Mussolini hányszor sóhajtozott, hogy nem Poroszországban született. A német lélek rajzát Hindenburgról írt könyvemben mutattam be. Az állami felelősségtől való irtózása, az új demokratikus köztársaság kommandónélkülisége, a parancs helyett a belátás ösztönzése, az út Potsdamtól Weimarig, először türelmetlenné, azután lázadóvá tette. Bizalmatlan volt vezetőivel szemben, már csak azért is, mivel Franciaország támogatni akarta őket. Míg a háború alatt csak Angliát gyűlölte, a háború után csak Franciaországot. Egy történeti kép mérgezte meg a lelket. A Versaille-i tükörteremben, ahol 65 évvel ezelőtt a német császárságot alapították, két szegény német polgár egy terhes békét írt alá. Ez a kép áll minden német polgár előtt. Ebben a tükörteremben mégegyszer ülni, hogy mint győzők diktálják az ő békéjüket Franciaországnak, ez az egyetlen álma minden német ifjúnak. Mikor a nagy Briand azt hitte, hogy egy 300 esztendős rivalitást értelemmel, egy európai gondolat nemes pathoszával le lehet győzni, szörnyen tévedt a németekben.

Hiszen Franciaország is veresége után először a revanche-ra gondolt, de csakhamar elfelejtette azt és amikor 43 év múlva a németek újból betörtek földjükre, egy-két megmaradt harcoson kívül, mint pl. Clemenceau-n, nem volt senki, aki a revanche-ot üdvözölte volna. Mindenki megdöbbent azon, hogy újból harcolnia kell.

A németek tudják, hogy a francia nem hajlandó támadásra masírozni, még szövetségeseinek védelmére sem, ismerik állandó törekvését a biztonságra és ezért hajlandók még óriási védelmi erejét is lebecsülni, amellett természetesen, hogy valószínűtlennek tartanak egy Franciaországot védő koaliciót, mint 1914-ben. A franciák félnek. Ez az ezerszer ismételt mondása minden német ifjúnak és amikor a franciák megint nyugodtan végignézték, hogy Hitler megszállja Rhenániát, egy általános megvető mosoly húzódott végig a német arcokon. Minden németnek el kell olvasnia

Führer-ének könyvét, amelyben egészen a legutolsó, 1936-os kiadásáig a franciákat megvetőleg egy félig „elnégeresedett" népnek nevezi. Minél inkább tűrik ezt nyugalmukban és érettségükben a franciák, annál inkább nő szomszédaik győzelmi biztonsága.

A Népszövetség gondolata sehol sem hatolt annyira a tömegbe, mint Angliában. A béke vágya az angolokkal elfeledtetí, hogy London csak egy repülő-óránnyira van Hamburgtól. Hozzájárult ehhez az asszonyok és az egyházak befolyása és mig Franciaország a béke első napiaitól kezdve fegyverkezett, Anglia egy évtizeden keresztül leszállitotta a fegyverkezést. Minthogy nem volt pénze, azt hitte nem szabad kiadnia és ezzel olyan államerkölcsöt védelmezett, amely a fasizmus előtt nevetségesnek tünt fel.

Nagyon későn vette Anglia észre a régi német harcikedvet. Miután ez a harcikedv 1924 után, Hindenburg választása óta, ujból feltámadt, gyorsan emelkedett Hitler államcsinye után és a megrémült angoloknak látniok kellett, hogy ha sikerül halasztgatni a közeledő háborút talán nagy nehezen 1938-ra elkészülnek a fegyverkezéssel. Ez az oka azután annak, hogy az angolok minden módon igyekezne a németek barátainak bizonyulni. És ezért gondolja minden német, hogy ezuttal az angolok a német oldalon fognak harcolni. A hiányos angol felszerelés elég ok Németországnak arra, hogy a háborút siettesse, hiszen ő hihetetlen gyorsan háromszor akkora hadsereget volt képes felszerelni. Ezen képességben rejlik az agressziv népek zsenialitása. Európában 2 agresszsiv hatalom van, az egész világon három: Németország, Olaszország és Japán, de Európában mindenesetre Németország dönt a háború felett.

A mai Németországban minden koncentráltan háborúra mutat. Ez a legkatonásabb nép egyúttal a legengedelmesebb, legszervezettebb és az egyetlen, amely revanche-ot keres. Az a világ, mely 1914-ben kivonult, hogy ezt a katonaszellemet megtőrje, ma egy sokkal veszedelmesebb Németország elött áll, mint akkor, mert a mai: a II. Vilmos császár Németországa bosszuvággyal sulyosbitva. A Führer megtiltotta a politikai gondolkodást és csillagokat, sujtásokat, mars-zenét és zászlókat adott. És hogy ezt a katonás népet, amelynek országa 3 év alatt egy óriási táborrá alakult át, tökéletetesen felhecceljék, bevezették, a fajteoriát, amely szerint természetesen a német a legnemesebb faj. Különösképpen mindhárom előharcosa a fajteoriának idegen volt: az angol Chamberlain, a francia Gobineau, a zsidó Woltmann. Az egyetlen német, akire támaszkodhattak, Nietzsche, a germán fajról csak megvetéssel beszélt. Egy másik jelszót a németeknek a bolsevizmus elleni harcban adtak, mert habár sohasem volt, legkevésbbé pedig 1933-ban, bolsevista veszedelem Németországban, a legtöbb német elfeledte már, hogy ki gyujtotta fel a Reichstag-ot, a Moszkva elleni harcot, a kereszteshadjárat eszményét, ami minden bombához biznoyos

áhitatot fűz, minthogy a legtöbb egyház nem hajlandó, iskolákban és főiskolákon tanitják. Minden német bomba 10 százalék filozófiával van töltve és minden mérgesgáznak bizonyos lirai tartozéka is van.

Vannak persze optimisták, akik azt hiszik, hogy a németek továbbra is el fognak mindent érni egyedül fenyegetésekkel, mivel ez eddig sikerült. Azonban ezek tévednek, Németország mindeddig nem lépett át egyetlen idegen határt sem. Valószinüleg Hitler is arra gondol, hogy háború nélkül, egyedül zsarolással, továbbjuthat, mert hiszen jól tudja, hogy a háború tönkreteszi uralmát. De a diktatúrának megvannak a saját törvényei, amelyeket Napoleon sem tudott elkerülni. II. Vilmos is szerette volna elkerülni a háborút és 20 évi kihivó beszédeivel mégis előidézte. Minthogy erőszakon alapszik ujabb és ujabb erőszakosságokra ragadtatja magát a diktatúra. És Németország sem kerülheti el ezt a gravitációt. (Die Wahrheit)

EMIL LUDWIG, a nagy német író vádiratát hazája ellen, mint kor-dokumentumot közöljük. Az egész német népre általánosító szemlélete nem a miénk, hiszen számolunk azokkal, sőt számítunk azokra, akiknek nem a porosz csizma, a revanche, a katonai parádék, hanem a békés haladás, a nemzetközi együttműködés az ideáljuk. Számontartjuk azokat, akikkel Emil Ludwig nem számol, mert még nem ismeri őket. Ő az egész népről beszél, mi azonban tudjuk, hogy nem lehet igy általánosítani, hogy vannak rétegek, amelyeket nem lehet imperializmussal, faji felsőbbrendűséggel, revanche-al elkábitani, olyán rétegek, amelyek tisztán látják, hogy azoknak dominációja, akikről Emil Ludwig ír, nem végleges. Szemlélete tehát nem, de maga a vád és békétakarása miénk is.

Eddig harmincötezer német katona harcol spanyol földön és miért? Valamikor az északamerikai szabadságharc idején is igy mentek junkerek és ültetvényesek érdekeiért a német katonák ezrei a szabadságukért küzdő amerikaiak ellen. Most a spanyol dolgozó nép szabadsága ellen viszik őket junkerek, spanyol grandok, német és spanyol Kruppok és Thylsenek érdekeiért.

FODOR JÓZSEF:

KERTI IDILL

A paradicsomok: vörös
Zsarnokai a kertnek;
Dagadnak és nevetnek,
Mindennek vérét kiszítták:
Azért oly pirosak ők,
Azért oly sárga a kert —
De ők csak egyre telnek,
Vérszopói a kertnek, —
De ők csak rátapadnak,
Szíjják, szíjják a vérét,
Élik a fényét a Napnak
S a vértől majd kihasadnak.

Körül a növény-szépség
Sorvad a földre dülve,
Kiszítták minden vérét —
De ők rátelepülve,
Csak szíjják egyre jobban,
Csonttá, vázzá fakul a kert —
Csak az ő arcuk dagad, lobban.

Már butulásig telve,
Lehúzza testük terhe;
Vörös nagy testük a földön
Hemperg: s ők szíjják a vért
Dagadva és nevetve.

Körül holtsápadt a kert —
De ők még egyre telnek,
Még jobban rátapadnak,
Szíjják, szíjják a vérét
S röhögnek a kertnek
Képébe, majd kihasadnak.

Vörösen és lobbanva
Egyszerre tátog ajka
Száz vérképű zsarnoknak —
S orkán-kacajt harsognak
Gutaütésig érve,
A sápadt kert képébe!

Nagy, rőt, telt, puffadt testek
A földön hanyat esnek,
Hahotázva, kacagva —
A kiszítt zsírú kertnek
Vérén duzzadt, butulva,
Elterülve, jóllakva!

ILLYÉS GYULA:

PETŐFI

. . . Enciklopédistáink csaknem kivétel nélkül nemes származásuak, de a nemességhez annyi közük sincs, mint a francia események polgár-származék előkészitőinek. Veszteniválójuk még mecenások révén sincs.

Az országban minden huszadik ember nemes, de jóizű hahota lett volna a válasz, ha Pilvax*) ifjú uraitól valaki megkérdezi, hogy hány felszabaditandó jobbágyuk van. Már nagyapjuknak sem volt, egy fia sem. Társadalmi helyzetüket nézve nagy többségük szabálzszerű polgári vagy népi ivadék, a későbben hozzájuk csatlakozók is azok. Tompa apja csizmadia, Jókaié és a Vahotoké ügyvéd, Kerényié kereskedő, Vajdáé erdész, Aranyé földműves, Pákhé pap, Vas Gerebené kasznár. Ilyen képet mutat az előttük járó nemzedék is. Nagyrészt uradalmi alkalmazottak fiai, mint Vörösmarthy és Kuthy; alföldi iparosoké, mint Katona és Császár; föld egy holdnyi sincs a láthatáron. A magyar iró lelkileg szabad, minden gondja a közé, a hazáé és a népek hazájáé: Európáé. A Pilvax levegője ugyanaz, akár azé a Palais-Royal-beli kávéházé, melyben Diderot, majd Marat, majd Béranger és Louis Blanc körmölt.

A példákat nem véletlenül vesszük ily kitartóan Párisból. A főrangúak anglománok, a Pilvax polgári-nemesi törzsgárdája lelkes franciabarát; az ideált, mondanunk sem kell, mindkét csoport a lehető legjobban, érdekeinek legmegfelelőbben választotta. Az angol és francia eszméket a hivek jórésze németül olvassa, de a forró nyugati gondolatok úgy hatolnak át a német jégen, hogy abból jóformán egy cseppnyit sem olvasztanak fel, csak szavakat hoznak magukkal, de ezek tartalma is francia vagy angol. A magyar irodalmi szellem idegesen rázta le még emlékeit is annak, midőn egyetlen egyszer, egy gyenge pillanatában, Kazinczyék szorgoskodása idején német befolyás alá került. A szoritó német öv a sváb és zsidó művelt rétegek által hasztalan próbálta átszivárogtatni lelkületét. A tudomány, a politika, a közoktatás időröl-időre teleszivta magát a germán nedvekkel, az irodalom csodálatos kényességgel mindig visszautasitotta azt s átnyulva a fekete erdők gyűrűje felett, a legnyugatibb vidékekkel tartott közösséget. Ösztönös tartózkodás túlközelitől vagy valóban alkat-rokonság? A 40-es évek nemzedéke, akár egykor Bacsányi, Párisra veti tekintetét s az ottani haladás gyorsaságától elkápráztatva nézi a hazai viszonyokat, s analógiákat keres. A Pilvax-fiatalság benne van a kor áramlataiban, lelkesen követi az új idők eszméit, de véleménye a megoldásokat illetően csakhamar elválik a hazai vezetőkétől.

* * *

. . . A Pesti divatlap január 29-iki száma érdekes hírt közöl. „A költőt a Kisfaludy Társaság tagjává akarta választani; de miután az magán uton nyilatkoztatá, hogy a megtiszteltetést nem

*) Pesti kávéház, a forradalmi ifjúság találkozóhelye.

nem fogadja el — választás alá sem kerül". Elképzelhetjük a költő szája körül a keserű fintort, mikor hírét vette a készülő kitüntetésnek, ott a szalkszentmártoni kocsma ivójában. Kitüntetést? Januárban összesen két verse jelenhetett meg; irodalmi müködéséért az egész hónapban a közönség, vagy a társadalom, hogy ha ugy tetszik, a haza mindössze tiz forinttal jutalmazta. (Februárban ugyancsak tiz forinttal).

Pedig akkor már, aki irodalomról csak két percig beszél, az ha szereti ha nem, kénytelen kiejteni az ő nevét. Őneki egy verseskönyve több példányban elkél, mint a többi költőé összevéve. Hartleben ennek hatása alatt veszi meg *A hóhér kötelét*, mikor a költőt Eötvös beajánlja hozzá.

A regényről a cenzor, az öreg Reseta bácsi mond véleményt. Törvényes kifogása nincs ellene, de annál több müvészi. Igyekszik a költőt a kiadásról lebeszélni s mikor az gőgjében pironkodva bevallja, hogy elsősorban a pénz miatt kell megjelentetnie, kölcsön képpen fölkínálja neki azt. amit a kiadó fog fizetni, százötven forintot, tiz évi törlesztésre. Ilyen jellemek gyilkolták akkor az irodalmat... A költő nem fogadja el a megható ajánlatot, a regény megjelenik s ha a közönség nem is, a kritika kapva kap rajta.

Mit tagadjuk, pénz kell, pénz kell; az öregek Szalkszentmártonban is eladósodtak, az ottani bérletből is ki fogják tenni őket. A költő szigoru elveit az emberi egyenességről nem csak másokra alkalmazza: kötelességének érzi, hogy bajukban az öregeket ne hagyja magukra. A kötelék, a családi kötelék, s a tekintély, az apai tekintély ellen nem ilyen esetben kell lázadozni. Az ő forradalma a férfias egyenességé s nem a beteges önzésé, mellyel az előbbit oly gyakran összekeverik.

A regény honorárium egyenesen haza vándorol s régtől meg van már ottan annak a pénznek is a helye, melyet a dráma fog jövedelmezni. Sajnos semmit sem jövedelmez.

Valamire való tiszteletdijat csak a bérletszünetben játszott darabok után remélhetnek. A magyarság jelentős tömegei csak vásár alkalmával töltik meg Pestet és a szinházat, a legkedvezőbb időpont tehát egy darab bemutatására a vásár előtti bérletszünet. Erre volt kitüzve a költő drámája is. Sajnos, időközben Szigligeti benyujtotta „Egy szekrény rejtelmei" cimü népszinmü-remekét, a vásárra az igazgatóság ezt adta elő, a következő bérletszünetekre pedig a költő drámáját hétről-hétre halogatva, hangversenyeket és jutalomjátékokat szemelt ki. Végre sor került drámára is, de bérletfolyamban szombati napon. A költő sötét kezek munkáját vélte látni a dologban s a szerencsétlen tragédiát visszavette. „Mert fél a bukástól" csap föl a jóakarók suttogása. A költő nyilatkozattal veri vissza a pletykát. Nincs mit takargatnia: „Lehet, hogy megbukik müvem, ha adnák; de azért vissza nem vettem volna, mert, fájdalom oly körülményekben vagyok, hogy egy párszáz forint jövedelemért eltürném müvem bukását. Méltánytalanságot azonban egy párezerért sem türök senki fiától..."

Helyzete, mint minden magyar iróé, aki irodalomból akar megélni s tollát nem hajlandó áruba bocsátani, valóban kétségbeejtő. Két uj könyve is nyomás alatt van, de még most sem tudja elérni, hogy a szekérre — Pestre, a szellemi élet középpontjába — felkapaszkodjék. Mint egy házaló ügynök lohol két-három hetenként Pest és Szalkszentmárton, aztán Pest és Dömsöd között, ahova szülei ezen a tavaszon költözködtek, még az eddiginél is sanyarubb helyzetbe. Senkihez sincs fordulnia.

Vahotnak új megállapodást ajánl. Vahot júliusra még az eddigi megállapodást is felmondja. A költő, mint minden írótársa, teljesen ki van szolgáltatva a kiadó kényének. A szakértők gúnyosan várják, hogy megalázkodjék előttük, s visszakönyörögje magát.

Nemcsak anyagi gondok kinozzák. Ha minden lap kapuja zárva marad előtte, népszerüségét, költői hirét is veszedelem fenyegeti. Csak egy-két okos mosolyra, egy-két békélő kézfogásra volna szükség s minden egyszeriben megváltoznék, ömlene a pénz s a nála még drágább borostyán. Ezt diktálná nemcsak a szükség, de a művészi önzés is. Ki vádolhatná meg alázkodással, ha müvei elhelyezésére mindezt elkövetné?

Nem ismerjük pontosan érzelmeit, e korszakból egyetlen levele sem marad fenn. Verseiben a *Felhők* hangulata rezeg tovább, lassan-lassan a fájdalom megérik s az elégiába hajló versek az égitestekkel dobálózó Lear helyett egy csendes, szomoru fiatalembert mutatnak, aki arról panaszkodik, hogy senki sem szereti... Következő hosszabb elbeszélő versében vizbefojt egy előkelő városi ficsúrt. aki elcsábította a gyanútlan falusi hős különben elég könnyen csábuló mátkáját.

Nem csak ilyen idillek foglalkoztatták. Adatunk van rá, ha nem is a versek területéről, hogy ezekben a hónapokban pillanthatott mélyebben a társadalom szerkezetébe, az erők játékába, melyek a szellemi és a gazdasági életet, ahogy ő mondta volna: a haza sorsát mozgatták. Márciusban megszervezi a magyar irók sztrájkját. Az elsőt és sajnos az utolsót, melyhez hasonló egy irodalom öröklétében nem egyszer, de legalább évente időszerü lenne.

Ő, a nemzedék vitathatatlan vezére, felismeri hivatását. A gárdát nem csak anyagi érdekeik védelmére gyüjti maga köré. Most válogatódik össze az a szellemi rohamcsapat, mely az első adódó alkalommal a maga jószántából majd megrohanja a bástyákat. Megkezdi az ütközetet, mely e roham nélkül talán sose kezdődött volna el...

„Eddig inkább arra vigyáztak nálunk, hogy a paraszt ne kapjon politikai nevelést, semmint arra, hogy nevelődjék a politikára. Hogy ilyen körülmények között még a maga érdekeit se látja tisztán maga előtt, azért nem ő a felelős, hanem azok akik ügyeltek arra, hogy érettebb politikai felfogása ne lehessen. A legtöbbjüknek egyáltalán nincs itélete a politikában szerepet játszó urakról, mindet nyakukon élősködőnek tartják. Ezek veszélyes nyugalommal nézik a politika eseményeit, keserűségük nem ostromolja a falat, meghúzódik és elbújik a szűk szobákban, de ha valakinek egyszer szüksége lesz erre a keserűségre, készen fogja találni." (Szabó: A tardi helyzet.)

Lukács Imre:

Temessük a multat...

Tagadd meg a multat,
tagadd meg a jelent,
érzed-e a sorsod,
tudod-e mit jelent?
Tagadd meg a jelent!

Tudod, mi a halál?
tudod, mi az élet?
Érzed-e, érzed-e,
a húsodba éget!
Tudod, mi az élet?

Tagadj minden élőt,
tagadj minden holtat,
nem mult és jelen
a tiéd: a holnap!
Tagadj minden holtat!

Ősök ős meséje,
mese nem valóság,
tagadd meg, helyébe
jőjjenek új órák,
vérvörös valóság!

Ősök ős meséjét
temessük a multat,
holnap már mi leszünk
s nem a régi voltak...
Temessük a multat!

SZABÓ JÁNOS:

A zagrebi főiskolai hallgatók

Az ország három egyeteme közül a zágrebi a legrégibb. Hatvan éve áll fenn, de már 300 évvel ezelőtt mai épületében volt az első horvát gimnázium. „Egyetemi tradícióihoz" híven tehát bizonyos közép- és nyugateurópai egyetemi sajátosságokkal bir, amik természetesen gyakran nagyon konzervatív, sőt reakciós megnyilvánulásokban fejeződnek ki. Mindenesetre első szempillantásra meg lehet állapítani, hogy a beográdi főiskolához képest a zágrebi „arisztokratikus". A nem Zágreb és környékéről való diákok legnagyobb része jómódú. A középosztály és a gazdagabb rétegek gyermekei közül azok, akik nem mennek külföldre, a zágrebi egyetemet választják. A vajdasági diákokra és szűkebb értelemben a magyar diákokra is érvényes ez az általános megállapítás, a szegényebbje Beográdba, a jobbmódúak Zágrebbe mennek. Az alábbiakban megpróbálunk egy rövid áttekintést nyújtani a zágrebi egyetem hallgatóiról.

Horvátország metropolisa központja azon harcoknak, amelyek ma Horvátországot és különösen a horvát parasztságot foglalkoztatják. 1929-ig a nacionális kérdés nem volt nagy tényező a társadalmi életben, a „jugoszláv" név minden egyesület közös védjegye volt. A diktatúra korszakában azonban úgy a nemzeti, mint a szociális kérdések kiéleződtek és az 1933—35 évek közötti periódusban kulmináltak.

A zágrebi egyetem több mint 5000 hallgatója közül 70% a horvát. A többiek a következőképpen oszlanak meg: 10% vajdasági, 6% szlovén, 5% szerb, 3% crnagorai és 6% külföldi, akiknek legnagyobb része bolgár. Fakultások tekintetében a következőképpen oszlanak meg: kb. 1200 jogász, 1100 bölcsész (gyógyszerészekkel együtt), 700 medikus, 600 tehnikus, 500 állatorvos, 400 erdész, 300 teológus. A hallgatók 21—22%-a nő, a bölcsészeten 50%, orvosin 23%, jogon 10%.

Gazdasági, illetőleg társadalmi rétegeződés szempontjához, sajnos, hiányoznak az adatok. A tandíjat nem fizetők száma aránylag is sokkal kisebb, mint Beográdban. Legnagyobb részben a középosztály gyermekei vannak képviselve. Mint fenn említettük, a vagyonosabb rétegek az ország többi részeiből Zágrebba küldik gyermekeiket, ami azután társadalmi és politikai orientálódásukra is elhatározó. A szegényebb rétegek Horvátország, Dalmácia és Crnagora területéről jönnek, ezek földmíves, kisiparos és munkás gyermekek.

Minden fakultásnak megvan a maga szakegyesülete, (Stručna udruženja), amelyekben összesen 3000 diák van. Ezen egyesületek közül a jogászoké a legerősebb szervezet és mint ilyen a társadalmi és politikai tevékenységnek legfontosabb központja.

Ideológiai tekintetben egy-pár átmeneti csoportot leszámítva, négy csoportra osztható az egyetemi ifjúság.

Egyik legjelentősebb diákszervezet a volt horvát parasztpárt hiveinek csoportja 240 taggal. Paraszti programja a volt párt programja s a két Radić ortodox-parasztkoncepcióját követi. Ezen szervezet különösen az utóbbi évben igen megerősödött, bár éppen az ideológiai tisztaság szempontjából több mint 200 embert el kellett távolítaniok az egyesület kötelékéből, mivel ezek a szervezetbe furakodva más irányt akartak annak adni. Tekintve, hogy programjuk — Radić-ékéhoz híven — antifasiszta és pacifista, a haladó baloldali „Svetlost"-szervezet is támogatja a volt horvát paraszpárt diákszervezetét és a „Svetlost" együttműködésének köszönheti ezen csoport sorozatos győzelmeit a különböző szakegyesületekben.

A Svetlost köré csoportosuló baloldali ifjúság legnagyobb része a szocializmus különböző formáinak és fokozatainak híve. Gazdasági kérdések megoldását, szociális reformokat, atársadalom kulturális megújitását, illetőleg ezek elősegitését tették programukká s különösen a fasizmus és a háború elleni harcot hangsulyozzák. A legnagyobb és leghathatósabb kulturális tevékenységet fejtik ki. Taglétszáma 400.

A harmadik csoport a klerikálisoké, akik két egyesületben is szervezkednek, a „Domagoj" és a „Križari" diákegyesületekben. A „Domagoj" tagjai a politikai katolicizmus hivei, a katolikus akció harcos katolicizmusát propagálják. A másik klerikális csoport a „Križari" (keresztesek) inkább nacionális irányú. Mig a Domagoj jezsuita szellemű és igy inkább univerzálisan katolikus, a Križari a nemzeti klerikalizmus szellemében működik.

A negyedik csoport az „August Šenoa", „Kvaternik", „Matija Gubec" elnevezésű egyesületek ifjúsága, akiket közönségesen a „frankovci" gyűjtőnévvel neveznek. Határozott fajvédő, fasiszta alakulatok ezek, szeparatista horvát nacionalisták, szerbellenesek, antiszemiták és antidemokraták. A frankovácok a legagresszivebb diákelem Zagrebban és mindeddig ők vitték a vezetőszerepet az egyetemen. Csak az idén sikerült a volt horvát parasztpárt ifjúságának a frankovácok erőszakosságainak útját állni.

Ezen csoportok mellett felemlithetjük még a volt Samostalna demokratska koalicija (volt független demokratapárt) ifjúságát, amely a volt seljačka-demokratska koalicija (volt paraszt-demokrata koalició) szellemében a volt horvát parasztpárt ifjúságával együtt működik. A szerb diákok a független demokratapárt, vagy a Svetlost tagjai, vagy a jugoszláv nacionalista szervezetekbe tömörülnek.

Minden egyesület a maga módján tevékenykedik. Előadásokat, vitaestéket, összejöveteleket tartanak, lapjaik vannak. A volt horvát parasztpárt ifjúságának lapja, a „Hrvatska Mladića", a Svetlost-é a „Novi Student", a frankovácok vagy rövidéletű revolverlapjaikba, vagy a polgári frankovác-lapokba írnak.

Szóljunk még egy-két szót a Zagrebban tanuló vajdasági diákságról. A Dunabánságból majdnem 500 főiskolai hallgató van Zagrebben. Ezeknek legnagyobb része természetesen vajdasági. Van egy

közös egyesület, amely az összes vajdasági diákokat magába szeretné foglalni: a „Polit Vesančić". Egyik politikai párthozsem tartozik, nemzeti ésfelekezeti különbségre való tekintet nélkül egységes, demokratikus kulturmunkában szeretné egyesiteni a vajdasági tanuló-ifjúságot. A mult évben alakult, jelenleg 70 tagja van, most nyitja meg menzáját és olvasótermét is.

Körülbelül 150 magyar egyetemi hallgató tanul Zágrebben. Legnagyobb részük az orvosi, állatorvosi és gyógyszerészeti szakon. Ezek közül mintegy 100 a „Zágrebi Magyar Egyetemi Hallgatók Kultúregyesülete" tagja, amely 1932-ben alakult. Az egyesület menzáján 70—90 tag étkezik. Kultúrmegnyilvánulásai: irodalmi és zenetanfolyam és egy főleg klasszikus könyvekből álló 500 kötetes könyvtár. Tagjainak többsége középosztálybeli szülők, jómódú, vagy vagyonos családok gyermeke, ami természetesen életmódjukban és világnézetükben is megnyilvánul. Az egyesület hivatalos világnézete „keresztényszocialista", de tagjainak jórésze fasiszta ideológiához hajlik, ami mintha az egyesület szervezetében és bizonyos Führer-rendszerben is megnyilvánulna. Ahhoz túlságosan germanizált és elszlávosodott a vajdasági magyar középosztály, hogy tanuló gyermekeik "fajvédők" legyenek Zágrebben, modern magyar haladó szellemi áramlatok nem nagyon hatják át őket, így valahogy leginkább a német Bruderschaftok kneipjeinek, söröző, blattoló klubjainak szelleme hatja át az egyesületet.

A tagok és a többi, az egyesületen kívül álló magyar diákok egy része teljesen orientáció nélküli, talajvesztett fásult, gürcölő diák. Pedig ebből az ifjúságból rekrutálódik a Vajdaság jövő magyar értelmisége. Ez a szerep pedig, ha hivatásukat akarják teljesíteni, nem indulhat el fasizmusból, Führer-prinzipből, avagy Bruderschaftból, hanem csak a mi pauperizálódó, lerongyolódó népünkért való teljes felelősség vállalásából és a demokratikus, haladást szerető erők őszinte összefogásából.

„Még Eckhardt Tibor vagy Német Imre is kénytelenek voltak elismerni a spanyol események objektivokait: az áldatlan agrárviszonyokat. Német Imre szerint Spanyolország 25 millió lakosából 20 millió a koldús. És ez igaz is, ha koldúsok alatt dolgozó, robotoló munkásokat és parasztokat értünk. A spanyol birtokmegosztás adatai köteteknél többet beszélnek. 1,173.000 parasztnak 6 millió hektár földje van, 103.000 „történelmi eredetű" és kapitalista birtokosnak 12 millió hektár fötdje van, 5,000.000 agrárproletárnak egy talpalatnyi sem. A 20 millió hektár telekkönyvezeti területnek mintegy 50 százaléke megműveletlen, parlagon hever, ugyanakkor, mikor a parasztság túlnyomó része képtelen megélni csekélyke földjein". *(Gondolat)*

GEREBLYÉS LÁSZLÓ:

És akkor . . .

S ha megköveznek is a koravének,
remélek még: munkás, szabad napot!
nem kókkadok, még nem fogott a méreg
s az ész is hasztalan riongatott.

Hisz' hogyha jön, hát támad mint a felleg,
oly hirtelen s oly láthatatlanul! . . .
és az öröm, miképp a harmat ellep
egy hajnalon . . . s e nép új dalt tanul! . . .

És akkor mégis én lennék a győztes,
és elnémulna mind a gúnyoló!
és akkor: mint egy tarka, drága szőttes,
tünne szemünkbe tán' e földgolyó.

A »HID« legutóbbi, decemberi számában egy sajnálatos félreértés következtében egy olyan cikk jelent meg, amelyet egy itteni lap nemrégen közölt. Tekintettel arra, hogy a HID irói ezt a lapot és különösen az emlitett cikk szerzőjének irásait nem kisérik figyelemmel, a vidékről küldött irásban nem találtak különösebb kifogásolni valót és miután jobb cikkeink technikai okokból nem jelenhettek meg, pótanyagként hirtelenében ez került bele a beküldő neve alatt. Hogy ez az irás lapunkban egyáltalán megjelent, azt tulajdonképeni szerzője nálunk jobban nem nehezményezheti. Szerkesztőségünk ezzel az üggyel kapcsolatban mindennemű felelősséget elhárit magáról.

FIGYELŐ

POLITIKAI SZEMLE

A spanyolországi tiszti lázadás és az események, melyek ezt követték, nemzetközi bonyodalmakhoz vezettek és a világ két táborra való szakadását eredményezték. Ezen két tábor — a demokrata és a fasiszta — körvonalai már ezelőtt is megvoltak, de a spanyol események egy lassú, de hovatovább az egész világra kiterjedő differenciálódást hoztak létre. A spanyol események igy érthetően az általános érdeklődés és a világpolitika központjában állanak. Mi ezen rövid cikk keretében a spanyol eseményeken túl a jelenlegi nemzetközi helyzetre szeretnénk rámutatni.

A diktatorikus országok politikája a nép zömét nehéz gazdasági és szociális helyzetbe hozta. A társadalom bizonyos rétegeit a nép szélesebb rétegeinek kárára favorizálják és ezzel ezeknek elégedetlenségét hivják ki. A szélesebb rétegek öntudata erejükről és szerepükről ébredezni kezd. Ilyen körülmények között a diktatórikus államok egyedül lehetséges politikája: a nép elégedetlenségét — mielőtt az kitörne — olyan irányba kanalizálni, ami nem veszélyezteti pozicióiukat. Régi, III. Napoleon által kipróbált politika ez: a regressziv belpolitikát agressziv külpolitikával ellensulyozni, külső eredményeket felmutatni és így elterelni a figyelmet a belső bajokról.

A spanyol Népfront hatalomra juttatta a népet. A német és olasz fasiszta ágensek kihasználva a tisztek, nagybirtokosok és az egyház érthető félelmét a népuralomtól, lázadást szerveztek és a népet az idegenlégió, a gyarmatiak és a fehér mórok — a németek — elleni véres háborúba kényszeritették. Németországnak egy fasiszta Spanyolországon keresztül nagyobb lehetőségei nyilnának a Földközi tengeren és esetleg a kolóniákra is. Olaszország Ceuta,

Cadis és Majorca bekebelezésével nagyszerűen megerősitené pozicióját a Földközi tengeren és domináló tengeri hatalommá válna. Ez az agresszivitás azonban érthető félelmet kelt és ellenállást hív ki azon hatalmaknál, akiknek rovására történik ez a terjeszkedés, illetöleg erősödés.

A francia tőke meglehetősen érdekelt Spanyolországban, de ennél sokkal fontosabb a Blum-kormánynak az, hogy ha Franco győzne — különösen német segitséggel — akkor Spanyolország második Németországgá válna Franciaország számára. A francia népfront-kormány aligha tudná — egyéb belső bajai közt — még egy fasiszta szomszéd agresszivitását ellensulyozni. Az angol tőke is sokat veszithet Spanyolországban a bányák révén. Olaszország megerősödése a Földközi tengeren pedig komoly veszélybe hozhatja az impériumot. A fasizmus tehát Angliát és Franciaországot is támadja a spanyol események hátterében és ezen támadással szemben valahogy védekezniök kellene. Angolországot azonban, mint annak idején az olasz-abesszin háború, a spanyol események is készületlenül találták, azaz eléggé készületlenül ahhoz, hogy az impérium érdekeit egyszerűen hatalmi szóval megvédje. Kénytelen tehát visszahúzódni, de mai gigantikus fegyverkezése azt mutatja, hogy a kénytelen semlegességet már megelégelte. Franciaországban pedig a népfront, amely tényleg igyekszik a belső bajokat orvosolni és nem külpolitikával ellensulyozni azokat, gyors és határozott közbelépésre képtelen. Igy azután kénytelen az angol habozó semleges külpolitikát követni.

A többi államok közül Portugália és Oroszország vettek még részt a spanyol eseményekben. Az első mint a tiszti felkelés előkészitője és támogatója, a másik pedig mint a szorongatott népfront segélyezője a szabadságért vivott harcában. A portugál kormánynak nem sok támasza van a népben, így egy igazi demokrata állam szomszédsága veszélyeztetné fennállását. Innen az a készség, mellyel Portugália már az első pillanatoktól kezdve segiti a katonai felkelést. Oroszország a kezdetén a semlegesség mellett volt, hogy lehetővé tegye a spanyol népnek, hogy saját maga döntsön sorsa felől. Most már két-három hónapja aktivan segélyezi a valenciai és katalán kormányokat, mivel a német és olasz beavatkozás a semlegességet lehetetlenné tette.

Maga a spanyol belháború eddig két fázist mutat. Az első az az időszak, mikor Franco állandóan előrehaladt. A madridi kormányt készületlenül, a népet pedig fegyvertelenül találta a felkelés. Franco tisztjeivel, marokkói legénységgel és az idegenlégióval állandóan előrehaladt. Gyors egymásutánban estek el Badajos, Irun, San Sebastian, Toledo városok. Időközben azonban a spanyol nép szervezkedik, egységesedik és fegyverkezik. Katalónia fegyvergyárai teljes gőzzel gyártják a fegyvert és municiót. November közepén változás áll be, Franco nem birja bevenni Madridot és nem tud előrehaladni. Az idegenlégió felére csökken, a marokkóiak elhullanak. A felfegyverzett spanyol nép támadásba megy át. Ez a

belháború második fázisa. Ez a második fázis azonban egyúttal a nemzetközi bonyodalmak, egy kezdődő, latens, nemzetközi háború fázisa is. A Spanyolországba fektetett német és olasz tőke érzékeny veszteség nélkül nem vonulhat vissza, az angol és francia érdekek pedig a semlegesség dacára is csunya bonyodalmakhoz vezethetnek. Olaszország és Németország spanyol földön is saját belpolitikáját igyekszik ellensulyozni, a spanyol nép pedig otthon is a világ békéjéért, szabadságáért és demokráciájáért küzd.

Sz. Á.

ZAHAROFF

Kisázsiában született, Konstantinápolyban nevelkedett, szegény görög kereskedő fia volt s a világ egyik leggazdagabb embereként halt meg Monte-Carlóban. Az angol király baronet-té nevezte ki, a francia köztársasági elnök a becsületrend keresztjét aggatta a börtönt viselt s a háború alatt árulás címén majd agyonlőtt ember mellére. Felesége született Bourbon hercegnő volt és Lloyd George legjobb barátai közé számította. Páris legpompásabb palotái, a Riviera leggyönyörűbb villái voltak az övé, vagyonát 900 millió angol fontra becsülik.

Kell ennél, lehet ennél tüneményesebb pályafutás?

A kezdet a „törekvő" fiatalemberek szokásos pályafutása: konstantinápolyi görög kereskedők üzletében csalja a jámbor mohamedánokat, majd némi pénzzel a zsebében Londonba kerül, ahol a Nordefeld fegyvergyár képviselőjévé lesz. S ekkor kezdődik meg Zaharoff igazi karriérje. A legjobb üzlet a háború s Zaharoff ennek az üzletnek lesz nagymesterévé.

Zaharoff — mint a nagytőke általában — „melegen érző hazafi" s a Nordefeld-vállatatnak az első nagyobb megrendelést hazájában, Görögországban szerzi. A görög hadsereget modernizálják, teljesen újból felfegyverzik és Zaharoff szállít az utolsó puskáig, az utolsó töltényig mindent. Jutalma: tizezer font provizió és „hazafiúi érdemeiért" kitüntetés a görög királytól. A kitüntetett hazafi erre ősellensége, Törökország fővárosába utazik s azzal érvelve, hogy a kitűnően felszerelt hadsereggel csak ugyanúgy felszerelt török hadsereg szállhat szembe, hatalmas megrendeléseket szerez a török kormánytól is. A Fekete tenger két partjáról törökök és oroszok néznek farkasszemet. Zaharoff harmadik útja Szentpétervár, hiszen ha a törökök fegyverkeznek az oroszok sem nézhetik tétlenül. S valóban: hatalmas megrendeléseket kap az orosz kormánytól is. Ha a törökök fegyverszállításán 30.000, az oroszok megrendelésén már 50.000 font proviziót keresett. S nemsokára kitör az orosz-török háború s az orosz muzsikok és az anatóliai parasztok egyformán Zaharoff-féle fegyverekkel mészárolják egymást.

Mindez a „jó békevilágban", még 1877—78-ban történt. Hány szép háború volt azóta, hány pompás üzleti alkalom Zaharoff számára. A búr háborúk, az orosz-japán háború s végül minden üzletek üzlete: 1914—18-as világmészárlás!

Poétikus elemek sem hiányoznak ebből a szédületes karrierből. Zaharoff legjobb megrendeléseit barátnői révén szerzi. Még a nyolcszázas évek vége felé történt, hogy Zaharoff egy vasúti kupéban összeismerkedik Villafranca de los Caballeros, született Bourbon hercegnővel, a spanyol király unokahúgával. A hercegnő, ki szerencsétlen házasságban élt férjével, beleszeret a szép Zaharoffba. Zaharoff a szerelemből is tőkét kovácsol: hercegi barátnője révén megszerzi a spanyol hadsereg megrendeléseit s azon egy csapásra 30 millió fontot s a Vickers-művek vezérigazgatói székét nyeri. Harminc éven át éltek együtt Zaharoff és Villafranca hercegnő s az asszony hű üzlettársa volt férjének. 1925-ben végre oltár elé állnak. A vőlegény 75 a menyasszony 68 éves volt. A polgári sajtó ömleng.

Mit mondjunk még? Statisztikusok kiszámították, hogy Zaharoff a világháborúban minden elesett katonán 12 fontot keresett. 1918-ban vége lett a nagyszerű üzletnek s Zaharoff ezután minden idejét arra fordította, hogy újabb háborúkat gyujtson lángra, hogy a népeket gyilkos fegyverkezési versenybe kényszerítse bele, mert hiszen ezt kívánta az üzleti érdek. Kezdve az Abd el Krim felkelésen, a Perú és Bolívia közötti háborúkon, a Kinában ki-kiújuló harcokon át a legújabb spanyol polgárháborúig Zaharoffnak minden háborúban benne volt a keze, minden háborúból megvoltak a maga profitjai. Hogy a leszerelési konferenciák mindíg újabb fegyverkezési hullámmal végződtek, hogy ma minden ország milliárdokat áldoz a fegyverkezésre: ebben Zaharoffnak is része, Zaharoffnak is haszna van.

Zaharoff meghalt, a fegyverkezési ipar nem! „Műve" túléli őt, hogy milliók és milliók halálát okozza.

CARL von OSSIETZKY

Carl von Ossietzky minden tekintetben megérdemelte a békedíjat, amit a Nobel-bizottság november 23-án nekiítélt. Röviden elmondjuk életét és harcát.

Hamburgban született 1887-ben mint régi porosz nemes család sarja. 25 éves korában tűnt fel először neve irodalmi lapokban és már 1913-ban nagy port vert fel a porosz militarizmus elleni határozott és bátor állásfoglalásával. A világháborúban mint gyalogos szolgált, 1918-ban még határozottabban folytatta pacifista munkáját. A Német Békeszövetség titkára lett. Hangja mind ismertebbé válik, különösen a „Das Tagebuch" című folyóirat szerkesztése folytán és még inkább mikor 1927-ben átvette a „Die Weltbühne" politikai revű szerkesztését a nemrég meghalt Kurt Tucholsky-val.

Harca a békéért akkor lett legsúlyosabb, amikor a német fegyverkezés titkait kezdte leleplezni. A nemzetiszocialisták feneketlen gyűlöletét vonta ezzel magára és egy évi börtönnel kellett lakolnia, mivel Hindenburg a sokak által pártfogolt kegyelmi kérvényt visszautasította. Elviselte a börtönt, sőt azután is, amikor a nemzetiszocializmus uralomra jutott, nem akarta otthagyni Németországot. Habár nem volt inferioris fajú, sem kommunista, tudta, hogy a náciuralom alatt nagy üldöztetéseknek lesz kitéve. Mégis maradt s mikor barátai meg akarták szabadítani a börtöntől, azt felelte, hogy a börtönben sokkal jobban fogja tudni szolgálni a békét mint szabadon. Hitler uralomra jutása után 4 héttel fogságba tették, azután a Spandau-i várban tartották börtönben, Sonnenburgba és végül a hirhedt Papenburgi koncentrációs táborba került, ahol sikerült egészségét teljesen tönkretenni és legalább szervezetét megtörni, ha már emberi öntudatát nem tudták. Állapota elég súlyos és azok az ujságírók, akik a Gestapo őrizete alatt álló kórházban meglátogatták, nagyon pesszimisztikusan itélik meg állapotát.

Közöljük egy pár vezető-iró nyilatkozatát a békedíjra vonatkozólag. André Gide: Szívből üdvözlöm a Nobeldíjas C. Von Ossietzky-t, akinek nemes és tiszta személyisége bámulatot és rokonszenvet ébresztenek mindenkiben, akik az igazság és a becsület érzését megőrizték. Elismerésem azonban nemcsak neki szól, hanem a Nobel-jurynek is.

Thomas Mann: Ez a hír a legnagyobb elégtétel nekünk. Hogy egyáltalában magkaphatta a díjat Ossietzky, azt az egész művelt világ féltő gondoskodásának köszönheti. Ezen örömünkben azonban nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy kevésbbé ismert emberek százai szenvednek most is éppenannyira és éppenolyan ártatlanul, mint Ossietzky.

Bernard Shaw: Nagyon csodálatos az, hogy a nemzetiszocialisták, akik szakadatlanul békétakarásukról beszélnek, azon dühöngenek, hogy egy valódi pacifista kapta meg a békedíjat, különösen ha ez a pacifista német. A német békeszeretet lett kitüntetve és a békeszerető németek majd megvadulnak dühükben. Ez felülhaladja értelmemet.

Hitler — beszélt...

Hitler január 30-iki beszédében — hivatkozva a külföld ellenséges magatartására és Németországtól való elkülönülésére — kijelentette, hogy ezentúl egy német sem pályázhat a Nobel-díjra és ha azt felkínálják is neki, nem szabad elfogadnia. A nemzeti szocializmus gondoskodik arról, hogy szellemi nagyságait méltó jutalomban részesítse az újonnan megalapított nemzeti alapból, amelynek kiosztásánál nem játszanak majd közre idegen érdekek. mint ahogy a Nobel-díj legutóbbi kiosztásánál megtörtént.

A külföld nem hajlott meg a vezér akaratának. A gondolat nem

akar barna uniformisban járni. És erre a legérthetőbb náci-felelet: szellemi önellátás! nemzeti kultur-öncélúság!

Hát igen. A könyvmáglyák és fajteoriák nem járnak Nobel-díjas következményekkel. A gondolaton nem lehet rendőrcsizmás erőszakot elkövetni. A nemzetközi egyezményeket — egyes államok gyengesége, vagy békeszeretete miatt — meg lehet szegni, nagyképűsködéssel és hamis frázisokkal félre lehet vezetni ellenőrző bizottságokat, fegyvereket és önkénteseket lehet csempészni, de: megszegni azt a konvenciót, mely láthatatlan, mely a szellemi élet közösségét és egységét jelenti, kijátszani a haladás, a szabad gondolat törvényszerűségét, megkerülni a fejlődést — nem lehet.

Ezután egyetlen németnek sem szabad elfogadni a Nobel-díjat. Aki elfogadja, azt kizárják a nemzet közösségéből, az nem német többé. S mégis lesznek németek, Ossietzkyk, akik a mártirok sorsának vállalásával is dolgoznak az emberi haladásért s akik elfogadják az egész kulturvilág elismerésének szimbolumát, a Nobel-díjat. Mert nem szólhat ez a tilalom a német szellemnek, annak a szellemnek, amely még mindig él, amely nem éghet el a középkort visszaerőszakoló könyvmáglyákon, nem tompulhat el koncentrációs táborokban, vagy az emigrációban.

Kár volt olyan hamar mentegetőzni a Nobel-díjat kiosztó bizottságnak. A kultura még sohasem csírázott ki csörgő-sarkantyús lakkcsizmákból. Az emberi haladás még sohasem járt ágyúkerekek csapásain. Azok, akik ezzel a vezéri rendelettel kirekedtek az emberi kultura közösségéből — higyjék el — nem jelentenek veszteséget. De veszteséget jelenthetnek azok a nemnémetek, akik a nemzeti közösségét a kultura közösségével cserélték fel.

Hitler ugyanebben a beszédében azt is bejelentette, hogy a külföldet Németország részéről nem éri több meglepetés. Úgy látszik igazat mondott. A lehetetlen gazdasági autarkikus törekvések mellé egészen logikusan csatlakozik fel a szellemi autarkia vad gondolata. Mindkettő csak a könnyen gyúló kispolgári agyaknak jelenthet valami rendkívülit. A józan ész számára mindezekből csak egy megállapitás maradhat: befejeződött a meglepetések korszaka. *M. O.*

Magyar Olvasókör („Népkör"). Minden mozgalom, szervezet életében döntő fontosságú szerepet játszik az ifjúság, az új generáció megszervezése. Az ifjúság nélkül minden mozgalom lassú halálra van ítélve. Az ilyen szervezet csak belátható ideig működhet, mert friss, fiatal réteg hiányában bizonyos idő után elveszíti átütő erejét, lendületét, működése nehézkessé és konzervativvá válik, majd az élettan törvényei szerint elhal.

A vojvodinai magyar középosztálybeli fiatalság majdnem háromévi kényszerpihenő után újra munkába fog. Városokban, falvakban egymásután alakulnak az ifjúság kulturkörei és alosztályai, amelyek a jövőben hivatottak a kulturügyek vezetésére.

A volt szuboticai Népkör Ifjúsági Kulturosztálya (NIK) is újjáalakult és mint a Magyar Olvasókör Ifjúsági Kulturosztálya (MOIK) folytatja működését. A fiatalok különböző kulturkörei közül legfontosabb ezen szuboticai csoport működése, amely kb. 200 tagjával a legjelentősebb szerepet játsza kulturéletünkben.

A több mint két és fél éves szünet alatt természetesen a szuboticai fiataloknál is uj helyzet alakult. Uj ifjusági réteg fejlődött fel, amely még a régi kulturéletben nem szerepelt, de most tömegével, munka és kulturaszeretetével leghatékonyabb szereplője lett az uj vezetőség választására irányuló küzdelmeknek. A gazdasági válságnak az utolsó három évben való állandósulása magával hozta az ifjuság progressziv kulturelőretörését is, amely azonban bizonyos fokig előidézte a kulturregresszió mozgolódását is. Ilyen körülmények között kezdte meg az Olvasókör ifjusági csoportja müködését.

Az uj vezetőség minden tagja a három évi szünet alatt felnőtt uj generáció embere. Munkatervezetük reális s majdnem teljesen kivihető, ami pedig az itteni kulturprogramokat sohasem szokta jellemezni. Remélhető, hogy programjuk megvalósításával majd sikerül is a munkába bevonni és aktivizálni ujabb ifjusági rétegeket. A fiatalság kulturális és társadalmi életének kialakulását türelmetlenül várják a Vojvodina többi fiataljai is, remélve, hogy a fajimádat sötét korszakában a magyar és egyuttal az általános emberi kultura egy ujabb fellegvárát sikerül kiépiteni.

A vajdasági magyar ifjuság mozgalmának grafikonja felfelé ivel és ez a felfelétörő lendület bizonyára most sem fog erejéből veszteni. A további munkának az eddiginek szélesebb alapon és magasabb nivón való fokozatos továbbfejlesztését kell jelentenie.

A komáromi Tavaszi Parlament. A Tavaszi Parlament első ülése alkalmával már foglalkoztunk a csehszlovákiai magyar ifjuság uj kulturmódszereivel, melyekkel a kulturépités széles népi alapját igyekeztek megteremteni. Ezt célozza a T. P. is. A T. P. érsekujvári ülésén megjelent magyar kulturszervezetek ifjusági küldöttei politikai pártállás és különbség nélkül, lefektették az egységes munka körvonalait és ugy tünt, hogy megtalálták a közös, tisztára kulturális munkaalapot. A polgárság és a munkásság kezet fogott. Megalakitották a kulturális egységfrontot a nemzeti kultura védelmezésére és épitésére. Akkor ez a kézfogás ugy tünt, mintha mindkét részről őszinte és becsületes jószándék vezette volna.

A T. P. második ülésén már nvilvánvaló lett, hogy melyik részről volt őszintébb ez a kézfogás. A becsületes munkáskéz nem szünt meg most sem dolgozni, de a polgárság egy része, a jobboldal, a parlament komáromi ülésén egyszerüen meg sem jelent. A munkásság nemzetközisége sokkal őszintébb és biztosabb védelmezőjeként mutatkozott a kisebbségi kulturának, mint az irredentáskodó és uri magyar mivoltukat visszasiró dzsentrik, akiknek végeredményben soha semmi közük nem volt a magyar kulturához, hacsak kulturténykedésnek nem nevezzük az eszem-iszom disznótoros vacsorák rendezését, vagy a pántlikás és tulipános népszinmüvek betyárromantikájába fulladt mükedvelősködését.

A T. P. komáromi ülésén hiányoztak a reakciós magyar urak, da a következetes haladószellemű ifjuság a helyén maradt. Helyén maradt, mert tudja, hogy kulturmunkás mivolta nehéz felelőséget ró rá, tudja, hogy kötelességei vannak az egész magyar kisebbséggel szemben, tudja, hogy a széles néprétegek számára építi a kulturát, mely nem egy kiváltságos osztály előjoga, hanem az egész emberiség közkincse kell hogy legyen, És épp ezért felelőséggel tartozik nemcsak pillanatnyilag magának és osztályának, hanem felelőséggel tartozik a történelemnek is.

A komáromi T. P. haladószellemü ifjusága a következőkben szögezte le álláspontját:

... Az első T. P. kimondta, hogy haladószellemben kivánja megteremteni a magyar kulturszervezetek és kulturmunkások együttmüködésének alapjait... Azt

hittük, hogy sikerülni fog ezen elvek őszinte és becsületes betartásával tényleg közös nevezőre hozni azokat a kulturtörekvéseket, amelyeknek célja a csehszlovákiai magyar nép kulturális felemelése és a magyar demokrácia nagy tradíciói alapján álló népnevelése... Az első T. P. kulturegységet akart. Ez nem sikerült. Nem adjuk fel a reményt a magyar kulturerőknek haladószellemben való összefogására, mert meggyőződésünk szerint ez a magyar nép egyetemének érdeke.

Megállapitjuk, hogy a második ülésről éppen azok maradtak távol, akik legtöbbet hangoztatták és hangoztatják a magyar egység fontosságát és igy szembehelyezkedtek a kulturegység gondolatával... Nem hibáztatjuk a magyar kulturszervezetekben elhelyezkedett néptömegeket, hanem azt a reakciós, idegen eszmeáramlatokat szolgáló, a nemzeti eszme jelszava alatt népellenes és nemzetbomlasztó mentalitást amelyet a magyarság között egy főuri-zsentri klikk képvisel. Ez a reakciós mentalitás gyöngiti és aláássa a magyarság kulturális érdekeit. Ez a reakciós szellem a T. P. elgondolását akarja elgáncsolni.

... Meggyőződésünk szerint a magyar nép elemi érdekei ellen való az antidemokratikus és antiszociális mentalitás, épp ezért a T. P. csak a demokrácia a humánum és a szociális eszme jegyében végezheti el feladatát...

„Érettségi". (Szinpadi bemutató.) Fodor László szindarabját mutatták be az elmult hetekben a szuboticai Magyar Olvasókör mükedvelői. A sok operettlimonádé után végre egy prózai darabbal kisérleteztek, amely, ha a diákélet problémáira nem is próbál megoldást találni, legalább foglalkozik velük: megmutatja, hogy vannak. Ami a legérdekesebb: ennek a prózai szindarabnak nagyobb sikere volt, mint a szintén most bemutatott „Kontusovka" kaptafaoperettnek. Az itteni magyar közönség talán komolyabb szindarabra kiváncsi? Mindenesetre jó volna több értékesebb prózai darabot előadni és talán kiderülne az elképzelhetetlen, hogy ezekre is volna közönség megfelelő propaganda után és a mükedvelők alaposabb felkészülése mellett.

Visszhang. „...A mai társadalmi helyzetben, amikor az ifjuság nem tudja mit csináljon, értve a tanuló-, az ipari munkásság és a földmüvelő parasztság ifjuságát nagy szükség van fáklyát lobogtató és irányt mutató haladó lapra. Olyan lapra, mely nem engedi magát félrevezetni, nem hajol meg a faji, nemzeti és felekezeti felsőrendübbség bálványai előtt, tudva azt, hogy mindezen válaszfalak csak arra jók, hogy széthuzást támasszanak. Az ipari mühelyekben és a mezőgazdaságban foglalkozó ifjuság ámitása mindezideig sikerrel járhatott, szélesebb látókör hiányában dogmatikus igazságokkal tömték meg fejét és ezzel a szabadabb gondolkodást béklyóba kötötték. Az ugy a szellemi, mint a fizikai munkásságtól megkövetelt szolgalelkűség nem lehet ideálja a mai ifjuságnak. Nem akadályok emelése a szabadabb gondolat elé, nem szolgalelkűség a hatalom felé és nem megnyugvás és beletörődés a nélkülözésekbe.

Mindannyiunkra kötelezettségek hárulnak, nem faji, nemzeti, vagy vallási, hanem széles emberi kötelezettségek. A ma ifjusága, ugy látom, kezd tudatára ébredni ezen rendeltetésének és kötelességének..." *(Boldizsár)*

Könyv- és lapszemle

„SELJAČKA MISAO" — Zagreb. Egy új horvát lap fekszik előttünk: „Seljačka Misao". A lapfejen olvasható „drugo izdanje" (második kiadás) kezeskedik arról, hogy a lap tökéletesen igazolja cimét. A „Seljačka Misao" („A paraszt gondolat") a horvát parasztság demokratikus törekvéseinek kifejezője akar

lenni, a nemzeti felszabadulás, a népi szabadság és a szociális igazság harcosának igérkezik. De hadd beszéljen maga a lap.

A „Seljačka Misao" elsősorban a horvát parasztsághoz szól, azután a horvát munkássághoz és intelligenciához, mely a parasztmozgalomhoz csatlakozott, vagy legalábbis azon az uton van, hogy csatlakozzék.

A lap azoknak a kérgestenyerüeknek akar szolgálni, akik pirkadástól szürkületig dolgoznak, akiknek gondolatait, akarásait, törekvéseit szeretnék elfojtani, nehogy valamikor is valósággá váljanak.

A „Seljačka Misao" nemcsak hogy szól a parasztsághoz, a lap egyenesen a parasztság gondolatainak kifejezője akar lenni, a horvát paraszt és a becsületes és jóérzésü intellektuelek harci eszköze akar lenni, a közös érdekekért folyó harcban.

Mik azok az érdekek? Hogy minden nép teljes joggal sajátmaga irányitsa sorsát... A nemzeti felszabadulás azonban nem jelenti még a parasztság tökéletes szabadságát, hisz a történelemből láthatjuk, hogy a nemzeti felszabadulások idején is csak a hatalmasok voltak az irányitók, a paraszt azután is rab maradt. A nemzeti felszabadulás csak akkor lehet igazán eredményes, ha a felszabadult parasztság a munkássággal és az intelligenciával együtt építi alapjait egy uj társadalomnak.

A nemzeti felszabadulás elválaszthatatlan a szociális igazságtól.

Magyar Nap. (Mor. Ostrau.) Ujság, mely nem a szenzációkat hajhássza, mely nem a rablógyilkos ösztönöket színezi, fuvolázza és amely nem hirdet elegáns találkahelyeket. Ujság, melyben a haladás szó nem hangzik természetellenesen és amelynek cikkírói és munkatársai nem kapják elő gyilokjukat, ha azt a szót hallják: kultúra.

A könyvégető korban nyolc becsületes oldal: vasárnapi szám, és érzem, hogy a dolgozók és a nemzeti kisebbségek harcának micsoda friss leheletét árasztja a népfront szellemében menetelő szellemi arcvonal.

Komoly megtárgyalás alá kerül ebben a lapban, a napi politika, az általános gazdasági helyzet, a dolgozók harcának egyes fázisai, a kisember ügyes-bajos átlagélete, a kisebbségek napi életének dokumentumai, a világ érdeklődését lélegzet-fojtóan lekötő spanyol helyzet.

Napilap, melyben találkoznak a legtisztábbtollú, békevágyó kulturpublicisták a legélesebb útmutató kritikusokkal, amelyben a paraszti irók nem a kerületi képviselő, de a maguk szemszögéből taglalhatják sorsuk kérdéseit, a kisipar és kiskereskedők válsága is komolyhangú megvitatásra lel benne.

A nálunk meghonosodott, mindenre nyelvetöltő ujságíró-cinizmus után üditően hat olvasni ezeket a mai magyar napilap-dzsungelben ismeretlen, tárgyilagos komolyságú ujságlapokat.

„Žena Danas". Negyedik száma jelenik meg már Beogradban a „Žena Danas" cimű képes női hetilapnak. Szép kiállitású, 24 oldalas, tartalmas lap. Elég a címeket felsorolni, hogy meglássuk milyen értelemben új és hasznos vállalkozás ez a lap. A 3-ik szám tartalomjegyzékéből: Spanyol nők a demokráciáért. Ankét a nők politikai és polgári jogairól. A nő és a társadalom. Az én gyermekem indulatos természetű. Gyermekjátékok. Szeretik-e a gyermekek a napközi otthonokat? A gyermekhalandóság ellen. Van még ezenkivül: Szépirodalom, film, sport, könyvszemle, háztartás, divat. — Az eddigi számok komoly, szociális és haladószellemű lap benyomását keltik.

J. F. Horrabin: Európa történetének térképe. Faust Imre kiadó Budapest. A mai Európa kialakulása ezer esztendőn keresztül 70 képben. 28 térkép

az általános európai történelmet meghatározó irányokat, fejlődési vonalakat, 48 további térkép pedig speciális, szűkebb körre szabott fejlődéseket mutat be, egyes államok fejlődését. Történelem ez, szemléltető vonalakban, irányokban, folyamatokban.

Az iskolában tanult, belügyminiszteri engedéllyel magunkba szivott régi jó történelem minden volt, csak szemléltető, élő, mozgó valóság nem. Hiányzott belőle a mozgás, fejlődés, szintétikus folyamatok, e helyett volt benne sok adat, név, évszám, eszme, jellemrajz. Jól-rosszul felsorakoztatott adatok után minél hamarabb elérkezni a nemzet dicsőséges fénykorára és ott minél hosszasabban elmerengeni, ez volt a régi történetirás. Milyen szerencsétlenül, tanácstalanul lógnak az ember agyában árván, izoláltan a történelmi adatok; egy évszám, amivel nem tudunk mit kezdeni, egy helynév, amely történelmi emlékezetünkben mint egy sivatagon áll, vagy akár egy egész fényes dicsőséges kor, minden apropos, előzmények és következmények nélkül. Vagy egymásután, vagy szimultán felsorakoztatott adatok, de összefüggések, mozgás, egymásrahatás, vagy legalább ennek kifejlődési lehetősége az olvasóban teljesen ki volt zárva. Voltak ugyan eddig is bizonyos történelmi atlaszok, történelem képekben, de nagyon bátortalanok, nem sok lehetőséget nyujtók, csak a prózai, száraz, statikus történelem legkiáltóbb hiányainak pótlására, egy-egy félénk nyil mutatta habozva az irányt.

Horrabinban, ha az ember nézegeti, csodálatos, soha eddig végig nem gondolt összefüggéseket lát meg, talán olyanokat is, amelyekre a szerző nem is gondolt. Irányvonalakat ad, utakat, kereskedelmi összefüggéseket, a történelem véres háborús utait vagy a kereskedelem hirtelen burjánzó hálózatát. Láncolatokat ad, kapcsolatokat, folytonosságot térben és időben. Jellemző, hogy a szövegben alig van dátum, helynév, név, jellemrajz, e helyett azon uralkodó tényezők, amelyek nem accidentális személyekben és történésekben és összefüggésükből kiragadott adatok halmazában, hanem folyamatokban nyilvánul meg. Pontos hely és időmeghatározásai nincsenek, dátumok helyett folyamatok, meghatározott helyek helyett irányok, vonalak. Megpróbálja nem stabilizálni, nem fixirozni az eseményeket, történéseket, hanem folyamatokban, mozgásban szemléltetni. Ez persze nem végleges megoldás, csak egy módja a tekintésnek, lehetőségek feltárása. De csodálatos haladás ez a kisérlet a folyamatos, szintétikus, mozgó és élő történelem szemléltetésében.

70 térképben mutatni meg Európa történelmét, nem kis vállalkozás, de Horrabin megfelelt ezen feladatnak. Szempontjai: nagy összefüggések, összegezések, jövőre mutató irányok.

Magyar Nap. „...A haladás híveinek előbb-utóbb be kell látniok, hogy hitvallásuk — bármily őszinte — és elszigetelt cselekedetek nem ütnek nagy rést a reakció ostromlott bástyáin. Ma nagyon időszerü hasonlattal élve azt mondhatnók, hogy elszórt lövegek ott, ahol koncentrált gépfegyver- vagy ágyútüzre lenne szükség.

Ilyen meggondolások alapján csak üdvözölni és támogatni lehet azt a mozgalmat, amely Csehszlovákiában a munkások szakszervezeteiben megindult és amely a szakszervezetek egyesitését tüzte ki céljául. Mindnyájan ismerjük a munkásság jelentős szerepét a demokrácia megvédelmezésében és a fasizmus hatalmi törekvéseinek keresztezésében. Még ott is, ahol más néprétegek meginogtak és időlegesen hitelt adtak a fasiszták igéreteinek, a munkásság nagy tömegében ellenállóképesnek bizonyult. Nem feladatunk, hogy most ennek a történelmi ténynek értelmezésével foglalkozzunk. Hivatkozni lehet a legkézenfekvőbb példára, Spanyolország esetére, ahol elsősorban a munkásosztagok önfeláldozása

elszántsága és pillanatig sem tétovázó cselekvése tette lehetővé, hogy a köztársasági polgári pártokat és katolikus nemzeti alakulatokat is felölelő népfront ma eredményesen harcolhat a harctéri ellenséggé hatalmasodott fasizmus ellen.

Ha tehát a munkásság bármilyen vonatkozásban és akármilyen téren egyesül, ugy ez mérhetetlen hasznot hoz mindazoknak, akik politikai, kulturális vagy nemzetiségi tekintetben kivánják a demokratikus eszmék megvalósulását. Támaszt jelent a haladás és szabadságjogok hiveinek más néposztályokban is, a parasztság és polgárság között.

A szakszervezetek a munkások érdekvédelmi szervezetei. Eddig is érthetetlen és tulajdonképen rendellenes jelenség volt, hogy Csehszlovákiában majdnem annyifelé forgácsolódott szét a szervezeti mozgalom, ahány politikai párt mutatkozott a porondon. Ha sikerül ezeket a mesterségesen szétszórt alakulatokat egy szervezetbe összevonni, akkor az ország leghatalmasabb és legerőteljesebb szervét képeznék, amelynek sulya bizonyára nemcsak abban mutatkozna, hogy képes lenne a munkások elismerten rossz gazdasági és életviszonyain változtatni. Az antifasisták általános szempontjából mérlegelve az egyesülési tervek sikerét, olyan hatalmas tábort mondhatunk majd magunkénak, amely már szervezettségével is rendkivül kedvezően a mi javunkra befolyásolná a társadalmi erőviszonyokat...

Egy-pár számadat az 1936-os horvát gazdasági mérleghez. A statisztikai adatok szerint 150 ezer lélekre tehető a munkanélküli munkás és alkalmazott (Horvátországban). Ebből a számból azonban kimaradtak a mezőgazdasági munkások. Pedig agrárvidék lévén csak itt mutatkozhatnak meg valójukban az uralkodó munkaviszonyok.

Vegyük azonban az előbb emlitett számot. Ha átlagosan még két családtagot adunk a munkanélküliek számához. ugy ez már 450 ezerre emelkedik. Ez a 450 ezer ember, ha munkában van, 12 din. napi fogyasztást számitva fejenként, 5,400 000 din. ára árut fogyaszt egy nap. Hogy a munkanélküliség idején mennyire csökken a fogyasztás, azt határozottan nem állapithatjuk meg, de nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy háromnegyed részben esik, ami napi 4,500.000 din. veszteséget jelent a gazdasági életben. A munkában lévők bérvesztesége mellett ha a hivatalos kimutatás alapján vesszük az 1930—36-ig fejenkénti napi 5 din. munkabércsökkenést, 4 millió dinárt tesz ki egy napra. Gazdaságunk tehát napi 8 millió 500 ezer azaz évi 2 milliárd 318 millió 400 ezer dinárt vesztett csak a munkaviszonyok révén.

Ezzel szemben a Kereskedelmi és iparkamara hivatalos évi jelentése szerint januártól októberig egyedül a Szávabánságban 186 sztrájk volt. Ezekben a sztrájkokban 23 648 munkás és alkalmazott vett részt. 456.355 munkanap, 4,153.495 munkaóra, összesen 14,548.994 dinár értékben veszett kárba a sztrájkok miatt. A jelentés írója ehhez az összeghez hozzáadja még a vállalkozók különböző rezsi, hitel kamatveszteségeit, úgy hogy összesen 23.538.994 dinárban állapítja meg a munkaadók sztrájkok miatti veszteségeit.

A horvát ipar mérlege 1936-ban aktiv. A nyereségek elérik az 1929-es színvonalat, a munkabérek pedig 5 százalékkal emelkedtek, ami 1,682.040 dinárt tesz ki. Ha ezt az összeget levonjuk az 1930 óta csökkent munkabér évi 1 milliárd 152 millió munkabérveszteségéből, még mindig marad a munkásság terhére 1 milliárd 150 millió 317 ezer dinár. De ez csak egy évi mérleg, hol van az elmúlt 6 év vesztesége? („Radnik", Zagreb, 1937.)

UJ MAGYAROK. „... Az az egy bizonyos, hogy mióta Oroszország az ötéves tervek alapján termel, azóta minden irányban a békét kívánja és

tőle telhetőleg létesiti, vagy biztositani akarja. Ez természetes is. Az ötéves terveknek értelmük és eredményük csakis béke idején lehet. Az óriási fejlődés dacára még fölötte távol van attól, hogy a kor technikai készségének megfelelőleg juttathasson jólétet. Máris gondját érzi a munkáshiánynak. Huszonötmillió indusztriális munkása van, olyan szám, amilyet állam még soha el nem ért, de elhelyezhetne kétszerannyit. Nincsen elég embere, ezért hozott drákói rendszabályokat a magzatelhajtásra, ezért tűz ki prémiumokat a sokgyermekű szülőknek, ezért emeli évről-évre a gyermekgondozó intézményeket. Idegen munkaerőt nem fogad szivesen, idegen népek meghóditására nem törekszik, a lefolyt 18 esztendő megmutatta milyen rettenetes harcba került, amig a saját népét a rendszerére ránevelte. A siker még most sem teljes. Nem törekszik tehát országok meghóditására, a birodalom növelésére. Már ma is van hatvan nemzetiség a területén, már ma is szinte beláthatatlan a száma a különféle autonom köztársaságoknak. Ma 170 millió lakosa van, 30 esztendő mulva meghaladja a majd a 200 milliót, de óriási területe három-négyszáz millió lakosnak elég teret és termést ad. Ez az egész óriási tömeg egyféle, rendszeres nevelésben részesült, de ez a rendszeres nevelés még egyáltalán nem megy harcok és ellenállás nélkül. Mindenképen tehát érdeke ellen való iskolázatlan tömegek bekapcsolása, új országoknak meghóditása...

...Nem volna a világnak semmi baja, ha például a náci-uralom is a békét akarná védeni. De a békét nem szavakkal, hanem cselekedetekkel lehet megvédeni. Ha Hitler feláll és azt prédikálja, hogy a német nép van hivatva világuralomra, ennek van tehát született joga minden országra, amelyik gazdag erőforrásokban, hogy a legfőbb emberi méltóság, a katonáskodás és a hódítás, hogy a világ termékeny medencéihez, a világ első népének természetes és szerzett joga van, amelyet kész és képes fegyverrel megvalósitani, még ha eközben békefrázisokat is potyogtat — meg kell állapitani, hogy Hitler csak a háborút igyekszik csinálni...

(Bukarest, 1936. dec.)

Jóslat 1950-re. Bethlen István gróf, a nagy magyar államférfiú, a magyar választójog rövidéletű titkosságának eltörlője (1922) a választójogi bizottság ülésén (1936) kijelentette, hogy sohasem volt ellensége *a titkosnak* és hogy a titkosság fokozatos visszaállitását tervezte. A titkosságot Bethlen tehát azért törölte el, hogy visszaállithassa, de erről tizéves uralma alatt hogy-hogy nem — megfeledkezett.

Ugyancsak a választójogi bizottság ülésén (1936) gondolatait tovább fejtegetve, kijelentette, hogy az „iskolázatlan tömeget", amely faluhelyen sok helyütt a lakosság 55 százalékát teszi ki, nem szabad egy radikális reformmal úrrá tenni a magyar politikában. A birtoktalan elemek szociális helyzete és szélsőséges hajlamai még igen hosszú ideig lehetetlenné teszik az *egyenlő* és *általános* választójog megalkotását. Figyelmezteti a kormányt hogy ez legyen a főszempont, mert különben a választójogi törvényt nem fogja megszavazni. Tehát gróf Bethlen István, akinek ezen az értekezleten senki sem mondott ellent — a magyar parasztság többségét továbbra is ki akarja zárni abból a jogából, hogy a sorsa intézésébe beleszólhasson. A fenti tapasztalatok alapján számitgatva, megjósoljuk, hogy 1950-ben jön el az idő, amikor Bethlen István ki fogja jelenteni, hogy az általános, egyenlő és titkos választójognak ő sohasem volt ellensége s már régóta tervezi visszaállitását. („Válasz" Bpest, 1937. jan.)

A »HID« előfizetőihez és barátaihoz!

Mozgókönyvtár-akciónk erős visszhangot keltett falvainkban. Napról-napra érkeznek szerkesztőségünkbe sürgető levelek, melyek a könyvtárak gyorsabb szétküldését kérik. Sajnos nem áll módunkban minden egyes követelést azonnal teljesiteni is. Ezért felkérjük olvasóinkat és barátainkat, hogy legyenek türelemmel, mig a szükséges mennyiségű könyvet beszerezzük és rendeltetési helyére juttatjuk.

Mivel első mozgókönyvtárainkat gyors ütemben küldtük szét, nem fektethettük le még azokat a szempontokat, melyeket minden olvasónak a könyvtárak használatánál figyelembe kell vennie.

Tekintettel arra, hogy anyagi eszközeink nagyon szűkösek, olvasóinknak is segitségünkre kell lenniök abban, hogy könyvtárainkkal a HID mult számában jelzett célokat minél tökéletesebben elérhessük.

Felkérjük tehát barátainkat és olvasóinkat, hogy;

a) gyüjtsenek könyveket, vagy pénzadományokkal járuljanak könyvtáralapunkhoz;

b) terjesszék a HID-at, szélesitsék olvasótáborunkat;

c) vigyázzanak olvasáskor a könyvek épségére és ha lehetőség nyilik rá: a megrongált könyveket köttessék be;

d) ügyeljenek arra, hogy a könyveket minél többen elolvassák és minél hamarabb továbbadják.

Ezért a legcélszerűbbnek látjuk:

1. Olvasó-csoportok alakitását.

2. A könyvek nyilvántartásáért és ellenőrzéséért felelős emberek megválasztását, akik egyúttal szerkesztőségünkkel is kapcsolatban állanak, hogy ezzel is biztositsuk a tervszerű elosztást és racionális kihasználást.

Legközelebbi számunkban felsoroljuk azokat a könyveket, melyeket forgalomba hoztunk, feltüntetve a helységeket is, ahol találhatók.

Olvasóink hozzászólásaikat minél előbb küldjék be szerkesztőségünk bimére (Subotica, Pošt. fah 88.).

»HID« szerkesztősége

„NOVA KNJIGA“
NAKLADNA KNJIŽARA
ZAGREB-MASARIKOVA 21
Preporučuje savremene knjige, časopise domaće i strane:

V. Iljič:	Agrarno pitanje	Din. 8·—
F. Engels:	Seljački rat	„ 10·—
K. Marx:	Bijeda filozofije	„ 12·—
Horabin:	Osnovi ekonomske geografije	„ 15·—
Lenski:	Uvod u političku ekonomiju	„ 30 —
F. Engels:	Anti-Düring (vez. u platno)	„ 80·—

Nabavljamo i sve ostale savremene knjige, časopise, brošure strane i domaće uz originalne cijene.
Poštarinu zaračunavamo prema stvarnim troškovima.
Ček. r. 46.904. „NOVA KNJIGA“, Zagreb-Masarikova 21.

A HID a fiatalok lapja!
Olvassa és terjessze a HID-at!

Ujítsa meg előfizetését!

A HID postatakarékpénztári csekkszámlája:

58297

A HID előfizetési dija:

Jugoszláviában: Egy évre 30·—, félévre 16·—, negyedévre 9·— dinár.
Egyes szám ára 3·— dinár.
Magyarországon: egy évre 4·— félévre 2·—, negyedévre 1·— pengő.
Egyes szám ára: 40 fillér.

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és cimmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért irója felelős. — Levelek és kéziratok Adm. i Red. HID Subotica, pošt. fah 88. cimre küldendők.

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje. — Odgovorni urednik i izdavač: MAYER OTTMÁR — Redakcija i administracija: SUBOTICA, Paje Kujundžićeva ulica 48/a.

Gradska štamparija, Subotica. 37—163